

KOROŠKI
svžinar
GLASILO RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XI.

Ravne na Koroškem, 24. januarja 1961

Štev. 1-3

Petletni plan
gospodarskega
razvoja
v štirih letih

za družino,
zase,
za domovino

S
R
E
Č
O
!

1961

*Zdravja, miru
in srčnega
zadovoljstva!*

DVIGNIMO VREDNOST DELA

Bilanca preteklega leta in osnove za nadaljnji razvoj

Poročilo direktorja Klančnika na obletnem zborovanju koroških fužin — berilo za vse leto

Dragi sodelavci!

Leto je važno življenjsko obdobje ne samo za ugotavljanje starosti, beleženje zgodovinskih dogodkov, temveč tudi odmerjena doba za ugotavljanje gospodarskih, poslovnih in političnih rezultatov. Tudi letos lahko skupaj z vsemi jugoslovanskimi narodi z zadovoljstvom pogledamo nazaj, saj pomeni leto 1960, ki ga danes zaključujemo, nov izdaten korak pri gradnji naše socialistične domovine.

DOKAZ IN USPEH PRAVILNE POTI DOMA IN MEDNARODNO

Četrto leto je šele minulo od zasnove 5-letnega plana gospodarskega razvoja 1957—1961, pa so že bili doseženi končni cilji. V 4 letih je bil izvršen naš 5-letni plan, kar je nov veren dokaz o pravilno začrtani poti, ki vodi k stalnemu izboljševanju blaginje ljudi. Tempo rasti in krepitve našega gospodarstva, ki združuje jugoslovanske narode, je objektivni činitelj za vodenje dosledne mednarodne politike, ki bazira na spoštovanju načel neodvisnosti, enakopravnosti in nevmešavanju v notranje zadeve drugih.

Ob vstopu v leto 1960 smo z zaupanjem gledali v bodočnost. Izgledalo je že, da je zdrav razum prodril v vrhove vzhodnega in zahodnega bloka in da bo ideja koeksistencijske sodelovanja postala obča stvarnost. Sredi leta pa so zopet prišla na površje globoka notranja nasprotstva, ki so pomirjajoči se hladni vojni dala novo ostrino. Prav nevtralnimi, neangažiranim državam se lahko zahvalimo, da na XV. zasedanju Generalne skupščine Združenih narodov ni bil še poglobljen prepad med Vzhodom in Zahodom. Jugoslavija, zastopana s svojim voditeljem maršalom Titom, ki je z gledno načeloval nevtralni politiki neangažiranih držav, je dala poseben delež pri odstranjevanju vzrokov mednarodne napetosti. Četudi na tem zasedanju še niso bili odpravljeni interesi velikih, pa je z vključitvijo novo osvobojenih držav že bil močno porušen glasovalni stroj, ki je slepo služil monopolu in velekapitalu. Leto 1960 lahko proglasimo za leto Afrike. Pred kratkim je ta črni kontinent imel le dve samostojni državi, sedaj pa jih ima že 27, od teh jih je samo leta 1960 pridobilo svojo samostojnost 17. Le še ena tretjina tega dela sveta še ni pridobila svoje svobode. Prav za te je posebno pomembna največja zmaga XV. zasedanja Generalne skupščine OZN v obsodbi kolonializma. Novoosvojenе države se v vzdušju hladne vojne še ne morejo samostojno opredeliti, zato ni slučajno, da kolonialne države, ki izgubljajo svoja pridobitvena področja, poskušajo z drugimi metodami zadržati svoje koristi. Prebujanje nacionalne in politične zavesti pa bo odstranilo tudi zadnje pogoje kolonialnih prijemov. Jugoslavija s svojo nesebično mednarodno blagovno in tehnično izmenjavo, ki iz leta v leto raste prav na področju bivših kolonialnih držav, daje

Direktor Klančnik —

— že petnajst let razgrinja obračune dela naših kovačij, že petnajstič zapovrstjo — pozitivne

svoj prispevek k pravi osvoboditvi zaslužjenih narodov. Na podlagi doseženih gospodarskih uspehov pa se bo ta izmenjava, bazirana na enakopravnosti, stalno povečevala ter se bodo s tem krepili naši prijateljski odnosi s sedaj še nerazvitimi državami.

V 4 letih smo dosegli cilje našega 5-letnega plana gospodarskega razvoja. Z letošnjim letom smo kar za 2,5-krat povečali predvojni narodni dohodek; industrijska proizvodnja pa se je povečala kar za 5-krat. Tudi pri poljedelstvu smo bistveno napredovali, saj smo v tej oblasti proizvodnje napredovali v primerjavi s predvojnjo za celih 60%. Bistveno se je spremenila naša struktura prebivalstva; vezanega na poljedelstvo je padlo od 75 na 50 odstotkov in smo postali, četudi ne še docela razvita, pa vendar že industrijsko-agrarna država. Zavidljivi so rezultati 15-letnega razvoja na vseh področjih našega delovanja, pri tem pa so še posebno uspešna zadnja 4 leta 1957—1960. V tem času se je dvignila realna potrošnja našega prebivalstva kar za 46%. To smo dosegli kljub visoki stopnji gospodarskih investicij, ki nam bodo dajale nove sadove šele v sledečih obdobjih. Hočemo postati razvita industrijsko-agrarna država, zato je razumljiva tudi skrb za pridobitev potrebne strokovnega znanja. Samo en prikaz nam že nazorno kaže našo vzgojno politiko: pred vojno smo imeli 17.000 študentov visokih šol, sedaj pa jih imamo 105.000, kar je preko 6-krat več kot prej.

Bistveni napredek je bil dosežen tudi od leta 1959 na pretečeno leto. V realni družbeni bruto proizvodnji smo porastli za 11,5%, v narodnem dohodku pa za 7,5%; poseben skok pa je bil od lanskega leta na letošnje leto napravljen pri osebni potrošnji. Ta je bila to leto iznad povprečne stopnje 1957—1960.

KOROŠKE FUŽINE SE VREDNO VKLJUČUJEJO

Tudi naša železarna, in samo tako je prav, v pretečenem letu ni zaostajala za splošnim jugoslovanskim gospodarskim podvigom. Dočim znaša v celi Jugoslaviji porast industrijske proizvodnje, merjene po vrednosti, za 18%, je naš družbeni bruto proizvod ali realizacija porastla celo več, in sicer za 24%. Že ta osnovni pokazatelj kaže poslovni uspeh naše železarne v letu 1960. Ob vstopu v minulo leto smo sprejeli parolo: izvršitev 5-letnega plana v 4 letih. To parolo smo izrazili tudi s svojim družbenim planom za minulo leto, obvezo pa izvršili celo več kot mesec dni pred rokom. Dočim smo si v letu 1959 še močno prizadevali, da bi presegli naš proizvodni »zvočni zid« 10 milijard din letne realizacije, ki je bil v tem letu tudi končno prebit, pa se je letos že po 1. polletju pokazalo, da bomo plan 11 milijard uspešno presegli. Na zaključku poslovnega leta pa smo dali našemu gospodarstvu 2.320 mi-

(Nadaljevanje na strani 4)

DELJENI DELOVNI ČAS?

Pojasnila predsednika Republiškega sveta Zveze sindikatov za Slovenijo, tov. Staneta Kavčiča, na pri nas načet problem

Ker je v našem kolektivu diskusija o deljenem delovnem času za določeno število strokovno-operativnih kadrov in upravnih uslužbencev še vedno zelo aktualna in ker so se v dosedanjih razpravah slišala razna mnenja in predlogi, je naša redakcija zaprosila predsednika Republiškega sveta Zveze sindikatov za Slovenijo tovariša Staneta Kavčiča, da v zvezi s tem problemom odgovori na nekaj vprašanj. Objavljamo vprašanja in njegove odgovore.

Vprašanje: Spričo uspešnega nagrajevanja po delu, ki je dalo tako v našem kolektivu, kakor tudi v mnogih drugih, že zelo velike gospodarske in politične rezultate, se v mnogih kolektivih kaže potreba po nekaterih spremembah v organizaciji delovnega procesa, v razmestitvi kadrov, v tehnično-operativnem poslovanju itd. Praksa je namreč pokazala, da dosedani način organizacije v mnogih kolektivih, ki datira še iz tako imenovanega administrativnega socializma, sedanjim delovnim zahtevam in pogojem proizvajalca ne ustreza več. Eno takih vprašanj je tudi deljeni delovni čas za tehnično vodstvo in strokovni kader, ki bi v deljenem delovnem času bil na ta način na razpolago osnovnim proizvajalcem vsaj dve izmeni. Taki predlogi, ankete in razprave so bili n. pr. v Zenici že leta 1956 in v industriji plastičnih mas v Splitu leta 1957. Začetek uvajanja v našem podjetju pa je bil nedavno predmet javnih razprav. Ni pa še stvar povsem in za vse prepričljiva, niti opredeljena z vodstvenih mest. Kaj menite vi o predlogu deljenega delovnega časa za strokovni kader?

Odgovor: Popolnoma točna je ugotovitev, da je v mnogih gospodarskih organizacijah njihov organizacijski sistem že zelo zastarel in marsikje ni doživel bistvenih sprememb v zadnjih desetih letih, čeprav so se predvsem v tem času dogodile bistvene spremembe v družbenih odnosih, v pogojih dela, v razpoložanju in znanju proizvajalcev v kolektivih. Predvsem dosledna izvedba nagrajevanja po delu omogoča in zahteva razne spremembe in prilagoditve tako v organizaciji kakor tudi v sistemu dela v gospodarskih organizacijah novo nastalim razmeram in pogojem. Glede na tega vidika se mi zdi predlog, ki želi strokovno znanje posameznih strokovnjakov čimbolj racionalno izkoristiti za čimbolj racionalen proizvodni proces, pameten in koristen. K uresničevanju tega namena lahko mnogo pripomore tudi deljen čas za strokovni kader. O tem, kdaj pa se ta ideja realizira, v kakšnem obsegu in pod kakšnimi pogoji, pa morajo in morejo sklepati in odločiti popolnoma samostojno, po lastnem preudarku in na osnovi svoje konkretne prakse samo organi delavskega samoupravljanja. Vsakršno vsiljevanje takega predloga od zunaj ali od

zgoraj ali tudi njegovo umetno forsiranje bi bilo ne samo nedemokratično, ampak tudi nepotrebno in lahko zelo škodljivo. S takim neustreznim postopkom bi lahko pameten predlog kompromitirali. Rešitev tega problema ne more biti šablonska ali dekretirana; njo bo dal samo organski razvoj in vsestranski gospodarski in politični napredek posameznega delovnega kolektiva.

Vprašanje: Če sprejme gospodarska organizacija sklep o deljenem delovnem času za določeno število strokovnjakov — ali menite, da imajo le-ti pravico na večji dohodek?

Odgovor: Čeprav se z deljenim delovnim časom omenjenim strokovnjakom nominalno sicer ne podaljša njihov osemurni delavnik, pa je vendar očitno, da je to napravljeno z namenom, da se strokovno znanje omenjenih tovarišev bolj vsestran-

sko in racionalno izkoristi. Delovna obveznost teh tovarišev se na ta način še bolj vključi in poveže tako rekoč od jutra do večera s proizvodnim procesom v tovarni. Od tega bo imel predvsem koristi celoten kolektiv in tako je že iz tega razloga dolžan omenjenim tovarišem njihovo stvarno večjo delovno obveznost materialno nadomestiti. Istočasno pa deljeni delovni čas za prizadete tovariše marsikdaj lahko pomeni prilično spremembo njihovega načina življenja in s tem lahko tudi določene negativne spremembe v njihovem družinskem proračunu. Pogoji prehrane, prevoza, družinskega načina življenja, zlasti v tistih družinah, kjer imajo otroke itd., vse to se drugače postavlja in v nekem smislu teže rešuje ob deljenem kakor pa ob nedeljenem delovnem času. Spričo povedanega sledi, da je tako rekoč nemogoče pa tudi nepravilno in napačno postaviti zahtevo po deljenem delovnem času za določeno

S priprave vložka so

Na začetku jekla je njihovo delo, robato in odgovorno. Še nedavno je treščilo v peči. Preveč je namreč vojska na svetu, zato po topilnicah ob površnosti zbiralcev starega železa rado poka. Koliko tega so že obvarovali v prvi zavesti in pažnji. SREČO! na tem odgovornem mestu za nje, da bo srečno za vse.

lijonov din več kot leta 1959, kar je skoraj 3-mesečna proizvodnja v tem letu. Iz navedenih razlogov primerjava s planom preteklega leta ni tako zanimiva, ker nam pravi prikaz lahko nudi le primerjava z uspehom v letu 1959.

Skupne proizvodnje smo imeli v letu 1960 121.550 ton, kar je 11,1 % več kot pa leta 1959. Blagovne proizvodnje smo imeli 29.074 t, kar je 6,7 % več kot v predhodnem letu. Pri tem pa je treba upoštevati, da je prodaja ingotov v zadnjem letu skoraj popolnoma odpadla in da smo letos preko 2.000 t ingotov predelali več v naših predelovalnih obratih. Če ingotov ne upoštevamo, smo pri gotovem blagu od 1959 na 1960 napredovali za celih 4.000 t ali za 16 %. Glavni napredek pa je seveda lahko izraziti samo z vrednostjo izdelanega in prodanega blaga. Ta znaša 12.500 milijonov din, kar je celih 24 % več kot pa v predhodnem letu. Posebno je razveseljivo, da smo to dosegli le ob delnem povečanju našega kadra, saj se je ta dvignil le za 5 % in znašal povprečno v pretečenem letu 2477 ljudi. Iz teh podatkov se zrcali, da smo tudi v letu 1960 napravili občuten korak naprej pri povečanju naše produktivnosti dela. Ta je zrasla, merjeno po realizaciji na 1 sodelavca, kar za 17,5 %. Dosežen pa je bil pomemben rezultat, ker smo prvič prekoračili 5 milijonov din izdelanega in prodanega blaga na sodelavca.

Razumljivo je, da so letos doseženi naši poslovni uspehi v primeri s predvojnimi poslovanjem daleč iznad jugoslovanskega povprečja. Maksimalna predvojna proizvodnja, preračunana po današnjih cenah, je znašala 1.037 milijonov din, letos pa bomo to 12-krat prekoračili. Od vstopa v zadnje 5-letno obdobje gospodarskega razvoja leta 1956, ko je znašala realizacija 7.261 milijonov din, smo napredovali za 5.240 milijonov din ali za 72 %. Če vzamemo za to primerjevalno leto indeks 100, smo v prvem letu 5-letnega plana 1957 dosegli 106,5 %, 1958. leta 118 %, 1959. leta 140 % ter v minulem letu 1960 172 %.

Uspešen napredek v realizaciji se bo logično odrazil tudi v večjem dohodku in večjem čistem dohodku. Vrednost osnovnih in obratnih sredstev se v pretečenem letu namreč ni bistveno spremenila, zato je ta uspeh dosežen na boljsem izkoriščanju obstoječih kapacitet in skoraj nespre-

število strokovnega kadra v gospodarskih organizacijah, ne da bi istočasno resno razmotrili tudi materialno nadomestilo za tiste, ki naj delajo po deljenem delovnem času. Zdi se mi, da sta ti dve vprašanji med seboj povezani in zavisni. Tudi menim, da ni možno strokovno-operativni vodstveni kader samo z disciplinskimi ukrepi prisiliti k deljenemu delovnemu času. Mislim, da bi morali samoupravni organi poiskati take stimulative oblike in pogoje nagrajevanja za tiste, ki delajo v deljenem delovnem času, da bodo ti sami, v svojem lastnem materialnem interesu zainteresirani zanj. Od deljenega delovnega časa za določeno število strokovno-operativnih kadrov in upravnih uslužbencev morajo torej imeti materialno korist tako celotni kolektiv kakor tudi prizadeti kadri.

menjenih fiksnih stroškov. Pred izdelavo zaključnega računa še ni možno dati prave prognoze doseženega dohodka, predvidevamo pa, da bo ta znašal preko pet in pol milijarde, kar je blizu 30 % več kot leta 1959.

REZULTATI EKONOMSKIH ENOT IN OBRATOV

Te sumarne številke poslovnega rezultata celotne železarnice so seveda le odraz napredka ekonomskih enot oziroma posameznih proizvodnih obratov. Poglejmo sedaj, kaj so ti dosegli.

Topilnica je dala 51.521 t surovega jekla, kar je napredek za celih 7,4 %. S tem smo letos v tem našem važnem proizvodnem obratu prvič presegle 50.000 t letne proizvodnje. Če upoštevamo še, da smo med letom zaradi okvare na transformatorju 10 MVA, defekta na visokofrekvenčni peči SICE, zaradi pomanjkanja elektrod in zaradi drugih zadržkov zgubili okoli 1600 t surovega jekla, smo z rezultatom topilnice lahko zelo zadovoljni, saj je da'eč preko našega predvidevanja, ki je planiral 48.500 ton surovega jekla. Napredovali smo pri SM in pri elektro jeklu. Prvega je bilo proizvedenega 19.830 ton, drugega pa 31.691 t. Relativno je sicer napredek večji pri SM jeklu, saj znaša 9,1 %, pa vendar je pomemben napredek tudi pri elektro jeklu 6,3 %, saj je bila tudi tukaj prekoračena važna meja 30.000 t letno. Dosežena proizvodnja jekla je 7-krat večja od predvojne.

Napredek tega obrata pa ni samo v tem, uspeh je še znatno večji, če upoštevamo tudi kvalitetni premik. Leta 1960 je bilo izdelanega 33.275 t plemenitega surovega jekla, kar je 64,5 % celotne proizvodnje. Kvalitetnega surovega jekla je bilo 17.037 ton ali 33,1 %, navadnih pa le še 1.209 ton ali 2,4 %. Napredek je že jasen, če se primerjamo s predhodnim letom. Takrat je plemenito jeklo v strukturi znašalo 58,4 %, kvalitetno jeklo 27,2 %, navadnih kvalitet pa smo imeli še 14,4 %. Če se pa ozremo za 10 let nazaj na leto 1950, pa je v naši strukturi bilo še 76 % navadnih kvalitet, 12,5 % kvalitetnega jekla ter le 11,5 % plemenitega surovega jekla. Pa tudi že takrat je bil napredek napram predvojnimi letom 1939, ko je v strukturi bilo plemenitih kvalitet le 6 %.

Jeklovilarna, kot drugi obrat jeklarne, je tudi dosegla določeni napredek. Dosegla je 5.967 t jeklovitine, kar je 4,5 % več kot leta 1959. Po tonaži sicer nekoliko zaostaja, in sicer za 5,3 % za predvidenim planom, po doseženi vrednosti pa tega odstopanja ni. Blagovne proizvodnje je bilo 3.127 t, kar je za malenkost izpod plana, v primeri s 1959. letom pa 4,8 % več. Po realizaciji pa je bil ta obrat uspešnejši. Ta je znašala 1.778 milijonov, kar je celo 53 % več kot pa v predhodnem letu. Tu ne moremo preko dejstva, da je pri tem vplivala tudi sprememba cen. Obrat je trpel zaradi defektov v topilnici na pomanjkanju surovega jekla, kar je bistveno vplivalo tudi na rezultat. Upoštevati je treba tudi preusmeritev strojne kaluparnice na kontinuirani postopek z modernimi stroji. Novo uvedena mehanizacija še ni prišla zadosti do izraza, zato razumljivo pričakujemo v prihodnjem letu boljše izkoriščanje na novo devizno naloženih investicijskih sredstev.

Valjarna kot prvi toplo metalurško predelovalni obrat je napravila pomemben skok naprej. Kljub temu, da smo že lansko leto ugotovili, da je ta obrat napredoval v primeri z 1958. letom za 25,3 %, je v skupni proizvodnji napravil letos nov skok za 19,1 % z doseženo tonažo 34.489 t, to je tudi za celih 14,5 % iznad predvidenega plana. Napredek je seveda v tem obratu tudi pri blagovni proizvodnji. Te je bilo 10.756 ton ali za 29,3 % več kot pa v predhodnem letu. Po realizaciji pa je z dosego 2.548 milijonov din za 19 % več kot leta 1959. Ta stari obrat, ki mu z gradnjo nove moderne valjarne vzhaja sonce, dokazuje, da se tudi še iz zastarelih proizvodnih naprav da izveliči znatno boljše rezultate. Velik delež pri tem vsekakor nosijo dodatne ogrevalne kapacitete ter druge investicijske izboljšave tega obrata iz 19. stoletja.

Napredek pa ni samo v tonaži, je tudi v kvalitetni smeri. Plemenitega jekla je bilo izvaljanega 68,5 %, kvalitetnega 29, navadnega pa le 2,5 %. Leta 1959 pa je ta struktura znašala: 55,4, 37,8 in 6,8. Premik je bil torej v korist plemenitega jekla na škodo navadnih kvalitet.

Tudi kovačnica je šla bistveno naprej. V težkem obratu je dosegla 20.163 ton skupne proizvodnje, kar je 18,2 % več kot pa v predhodnem letu. Dosežen in presežen za 3,4 % pa je bil seveda tudi letni plan.

Lahka kovačnica je napram 1959 tonažno zaradi opustitve krogel nazadovale, saj je dosegla le 58,1 % iste, a je vendar bistveno prekoračila, in sicer za celih 55 % svojo letno obvezo. V tem obratu se najbolj odraža prehod iz navadnih na legirana in visoko-legirana jekla. Samo pri brzoreznom je bil skok od 318 na 380 ton ali za 21 %. Struktura proizvodnje kovačnice po analiznem sestavu jekla je bila na splošno zadovoljiva. Navadnih kvalitet je bilo le 0,6 %, kvalitetnega jekla 14,7, plemenitega pa celo 84,7 %. Struktura je bila že v 1959. letu ugodna, saj je znašala 0,7, 15,8 in 83,5 %. Zato nadaljnje izboljšave tudi v bodoče ni pričakovati.

V blagovni proizvodnji je bilo izdelanega 6.910 t kovanega blaga, to je 3 % več, kot je predvideval plan, in 10 % več kot pa leta 1959. Po vrednosti pa smo prodali za 2.065 milijonov din kovanega blaga težke kovačnice, kar je 25 % več kot leto pred tem ter za 1.046 milijonov din kovanih proizvodov lahke kovačnice, kar je 32 % več kot leto pred tem.

V sklopu toplo predelovalnih obratov pa se je v pretečenem letu prvič pojavil tudi proizvod hladne predelave, to je legirana in visoko legirana žica za potrebe elektro industrije. Z uspehom je bila izdelana Cr Ni žica pod znanim nazivom cekas in Cr Al žica pod znanim nazivom kantale. Realizacija te dejavnosti, ki se je šele začela uveljavljati, pa je že dosegla 50 milijonov din.

Mehanska obdelovalnica v svojih proizvodih največ odstopa od predvidenega plana. Registrirana skupna proizvodnja je znašala 5.065 t, kar je 0,8 % izpod ugotovljene v letu 1959. Pri tem pa je le treba poudariti, da je bila v pretečenem letu spremenjena evidenca obdelave ingotov. Ta se je tretirala le še kot usluga. V blagovni proizvodnji je zato seveda rezultat

drugačen. Te je bilo izvršene 4.174 ton, kar je 8,5% več kot pa 1959. leta, napram planu pa je napredek celo 9,5%. Realizacija v tem obratu je znašala 3.861 milijonov din, kar je 17% več kot pa v predhodnem letu.

Napredek je bil dosežen tudi v vzmetarni. Ta je dala 3.507 ton vzmeti, kar je 13,4% več kot pa 1959. leta in 3,1% več, kot je predvideval plan. Tudi ta se je s tem kot zadnji vključil med »obrate-milijarderje«. Izdelal in prodal je namreč za 1.003 milijonov din svojih proizvodov, kar je 12% več kot pa v predhodnem letu.

Napredek blagovne proizvodnje je torej rezultat vseh obratov oziroma ekonomskih enot, saj so vsi tonažno in vrednostno napredovali. Topilnica je dala 3.537 t več surovega jekla in s tem več surovin za predelovalne obrate,

livarna je napredovala za	258 ton,
valjarna za	2.088 ton,
kovačnica za	1.855 ton,
vzmetarna pa za	415 ton.

Pri realizaciji pa nam je:

— valjarna prispevala dodatnih	411 milij.
— kovačnica sumarno	662 milij.
— jeklolivarna	622 milij.
— mehanska obdelovalnica	545 milij. ter
— vzmetarna	109 milij.

nazadovali pa smo pri pomožni dejavnosti za 69 milijonov din. To pa je le evidenčno, ker se obdelava ingotov ne obračunava več po celotni vrednosti, temveč le kot usluga.

IZBOLJŠANJE PROIZVODNIH POSTOPKOV — RAZŠIRITEV PROGRAMA

Uspešnemu napredku realizacije je v precejšnji meri pomagala izboljšava tehnologije proizvodnje, izpopolnjeni proizvodni program in osvojitve novih asortimanov. Prav vsi obrati so se pri tem izkazali. Jeklarna je uspešno vpeljala za pospešenje procesa pihanje kisika, osvojila pa nova orodna jekla. Jeklolivarna je osvojila kontinuirano tehnologijo ulivanja v novo urejeni strojni kaluparnici ter uvedla serijsko proizvodnjo kaluparjenja s peskometom, osvojila pa vrsto novih ulitkov za motorno industrijo in mehansko obdelavo. Pomembna je tudi vpeljava centrifugalnega litja orodnih jekel, ki so se v praksi zelo dobro obnesla, saj izdelani felo-noži iz tega materiala izdržijo 3-krat več od dosedanjih. Kovačnica je pričela izdelovati serijo težkih komadov za brodogradnjo, ki so bili do sedaj predmet uvoza. Tudi valjarna je pričela z valjanjem nekaj vrst orodnih jekel, ki so se do sedaj kovala, ter osvojila nekaj specialnih profilov. Kot posebno pomembna je osvojitve grelnice žice od 0,4 do 4,5 milimetra premera v kvalitetah Ravnil in Ravnal. Mehanska obdelovalnica je razširila proizvodnjo rezilnega in pnevmatskega orodja, zboljšala je tehnologijo proizvodnje kolesnih dvojic, z boljšo ekonomiko proizvodnje pa izpopolnila vrsto strojev in naprav.

VREDNOST DELA RASTE

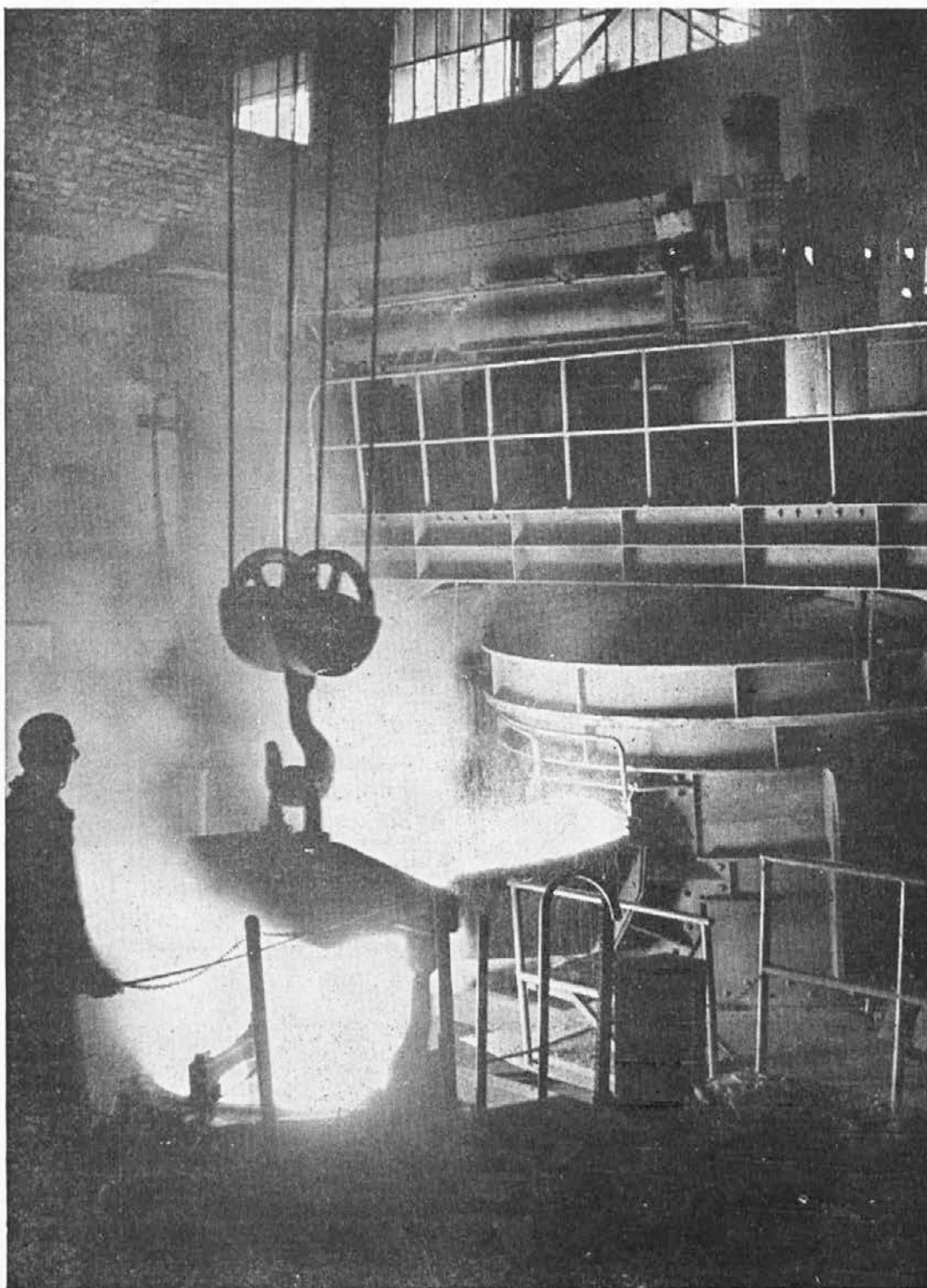
Kakor je bilo že uvodoma povedano, smo napredovali tudi pri povečanju produktivnosti dela. Če merimo produktivnost dela

po naravnih pokazateljih, pri katerih pa ni upoštevan kvaliteten premik, ugotovimo, da smo na 1 sodelavca napredovali od 3,88 na 4,09 t mesečno, kar je napredek za 5,4%. V primeri s predlanskim letom pa se je pri skupni proizvodnji, merjeni po tonaži, produktivnost dvignila za 8,4%. Tudi v blagovni proizvodnji, merjeni po naravnih pokazateljih, beležimo napredek, in sicer od 0,97 na 0,98 t mesečno na sodelavca, ali za 1%. Pri tem pa je treba upoštevati, da smo lansko leto še prodali 2.136 t ingotov. Če teh ne upoštevamo, nam kaže povečana produktivnost dela pri blagovni proizvodnji 10,1%.

Kar vsi obrati kažejo v produktivnosti dela precejšen napredek. Topilnica je napredovala od 23,17 na 24,95 t mesečno na sodelavca ali za 7,6%. Tudi livarna se je popravila od 1,16 na 1,18 t proizvodnje na sodelavca mesečno ali za 1,8%. Valjarna beleži pri obratni robni napredek od 6,46 na 7,11 t mesečno na sodelavca, kar je na

predek za 10%. Tudi kovačnica se je dvignila, in sicer od 4,97 na 5,24 t na sodelavca mesečno ali za 5,4%. Vzmetarna je zabeležila napredek od 4,7 na 5,15 t mesečno na sodelavca, kar je za 9,8% več. Produktivnost je tonažno padla le v lahki kovačnici, kar pa je v zvezi z opustitvijo navadnih kvalitet popolnoma razumljivo. Porast produktivnosti dela je bil v I. in II. četrtletju večji, dočim je v tretjem in zadnjem četrtletju v zvezi s precejšnje vključitvijo novega kadra največ iz šole, produktivnost stagnirala.

Nepravilno bi bilo, da bi pri ugotavljanju produktivnosti dela zasledovali samo tonažo. Če bi bilo s tem stremljenju zadoščeno, bi prodajali samo ingote, pa bi bila produktivnost dela največja. Pravilnejše nam kaže povečanje produktivnosti dela oziroma poslovni uspeh na 1 sodelavca, če zasledujemo izdelano in prodano blago. Le s tem zajamemo vrednost vloženega dela. Letošnja realizacija je znašala

Šarža obločne elektro peči

12,5 milijarde, kar pomeni, da pride pri povprečnem staležu 2477 ljudi na 1 sodelavca 5,050.000 din. S tem smo se vključili med redke kolektive s tako visoko proizvodnjo na sodelavca. V primerjavi z lanskim letom, ko je bil rezultat 4,300.000 din, smo napredovali za 17,5 %. Interesantna je slika, če gledamo našo produktivnost iz te perspektive za celih 10 let nazaj. Leta 1950 smo izdelali in prodali na sodelavca, preračunano po sedanjih cenah, za 1,730.000 dinarjev naših artiklov. Če za to leto vzamemo indeks 100, potem gre napredek:

leta 1951 na 108
 leta 1952 na 121
 leta 1953 na 155
 leta 1954 na 190
 leta 1955 na 208
 leta 1956 na 204
 leta 1957 na 210
 leta 1958 na 221
 leta 1959 na 248
 ter 1960 na 294,

kar pomeni, da smo v zadnjih desetih letih skoraj za 3-krat povečali našo realizacijo na sodelavca. Realizacija se je vsa leta povečevala razen 1956. leta, ko smo nazadovale zaradi znižanja cen.

IZMEČEK RUŠIMO

Kot sledeči interesantni podatek, od katerega je predvsem odvisen izplen, je gibanje izmečka. Po zaključku pretečenega poslovnega leta smo z rezultati zniževanja tega neprijetnega elementa lahko zadovoljni. Za celo podjetje je ta padel, merjeno po skupni proizvodnji, od leta 1959 na pretečeno leto od 2,50 na 1,76 % ali absolutno za 30 %. Občuten padec je zabeležila topilnica, in sicer od 4,03 na 2,79 %, kar je absolutno za 30,7 %. Tudi livarna ga je znižala, in sicer od 8,6 na 6,62 ali absolutno znižanje za 23 %. Na tem področju pa bo moral ta obrat napraviti v bodoče

Ko boste v Ljubljani, stopite še za Ljublanico v Barje. Kakor naša gora, je pa le Krim.

znatno več, saj so letos v drugem polletju mesto napredka celo nazadovale. Valjarna je padla skoraj na polovico, in sicer od 0,68 na 0,36 %. Izmeček težke kovačnice je malenkostno narastel, in sicer od 0,42 na 0,48, kar je absolutno za 14 %. V lahki kovačnici je porast skoraj v istem procentu, in sicer od 0,15 na 0,17, to je za 13,5 %, kar pa je z ozirom na opustitev navadnih kvalet normalno. Tudi vmetarna, ki ima izmeček že itak minimalen, je tega še znatno znižala, in sicer od 0,06 na 0,04 %, ter mehanska obdelovalnica od 0,30 na 0,29 %, kar je absolutno znižanje za 4 %. Tudi izmeček, gledan na blago za prodajo, se je znižal, in sicer od 10,05 na 7,36 %, kar je v absolutnem zopet znižanje za 27 %. Praksa je pokazala, da je borba za znižanje izmečka, od katerega so v veliki meri odvisni naši proizvodni stroški, v precejšnji meri odvisna od doslednosti kontrole. Kjer je kontrola organizirana, predvsem pa tam, kjer odigrava svojo vlogo tudi statistična kontrola, se izmeček najbolj približuje svetovnim normativom.

BOLEZENSKI IZOSTANKI NAS ŠE TAREJO

Poslovni uspeh, predvsem pa produktivnost dela, sta v precejšnji meri odvisna od prisotnosti ljudi na delovnih mestih. Povprečen letni procent prisotnosti ljudi upoštevamo kot merilo delovne discipline. Od celotnega kolektiva je bilo letos povprečno 87,4 % sodelavcev skozi celo leto na delovnih mestih, kar pomeni, da je znašala odsotnost 12,6 %. Napredek napram istemu obdobju lanskega leta ni bistven in znaša 0,2 %, kar gre na račun nekoliko znižanih bolezenskih izostankov. Ti so padli od 6,4 v letu 1959 na 5,6 letos. Četudi je % bolezenskih izostankov še vedno visok, pa je razveseljivo dejstvo, da ta pada. Izgubljenih dni zaradi bolezenskih izostankov je bilo v pretečenem letu 3.271 manj, kar je padec za 6,7 %. To dokazuje, da smo tudi na tem področju dosegli pomemben uspeh. Po posameznih ekonomskih enotah so znašali bolezenski izostanki:

— v topilnici	6,8 %
— v livarni	7,0 %
— v valjarni	6,6 %
— v kovačnici	5,2 %
— v meh. obdelov.	4,7 %
— predrač. ek. enoti	5,4 %

Najvišji odstotek je torej v livarni, kjer pa bi analiza pokazala, da leži vzrok v čistilnici, kjer smo imeli več primerov silikoznega obolenja. Četudi kaže padec obolenj, da se prilike na delovnih mestih izboljšujejo, bo treba v bodoče izvršiti še več, zlasti pa tam, kjer se pojavljajo poklicne bolezni.

VARNOSTI PREDNOST! OD VZGOJE DO TEHNIŠKIH UKREPOV

Ko že obravnavamo bolezenske izostanke, se moramo dotakniti tudi nesreč pri delu. V pretečenem letu smo se v borbi z nezdognim elementom nekoliko popravili samo pri izgubljenih dnevih, medtem ko je odstotek nesrečnih slučajev napram prejšnjemu letu ostal na istem. Zanimiv je pogled na vsa 4 leta pretečenega 5-letnega plana gospodarskega razvoja. Medtem ko smo leta 1956, ko smo napram letu 1955

obratne nezgode znižali kar na polovico in jih imeli 9,7 %, smo v sledečih letih še napredovali. Leta 1957 je procent znašal 8,9 %, leta 1958 9,5 %, leta 1959 8,9 % ter končno v pretečenem letu 8,9 %.

S tako bilanco obratnih nesreč se sicer ne more pohvaliti nobeno sorodno podjetje, res pa je, da so se nam v zadnjih štirih letih druge železarne že močno približale, v pretečenem letu pa so nam Štore v dveh mesecih celo že vzele naš primat. Analiza kaže, da je še vedno 85 % obratnih nesreč zaradi lastne neprevidnosti in nedoslednosti pri uporabi zaščitnih sredstev, 10 % zaradi okolja na delovnem mestu ter kakih 5 % zaradi nepopolno urejenih proizvodnih naprav. To nas opozarja na to, da bo treba prizadevanje za zmanjšanje obratnih nesreč usmeriti predvsem v vzgojni smeri, istočasno pa skrbeti tudi za odpravo vseh objektivnih razlogov, ki povzročajo nezgode pri delu. Če torej izgubo zaradi obratnih nesreč v lanskem letu pogledamo tudi skozi lečo izgubljenih dni, ugotovimo določen napredek. Ti so se znižali za 106 in jih je bilo 4845. To znižanje znaša absolutno 2 %; če pa upoštevamo povečanje števila ljudi, pa znižanje znaša 7 %. Da bi stremljenje za znižanje elementa obratnih nesreč v bodoče poleg zniževanja števila posvečalo večjo pozornost tudi težini obratnih nesreč, je potrebno poleg stvarnega zasledovanja izgubljenih dni voditi tudi evidenco objektivne izgube, izražene z vsaki telesni izgubi odgovarjajočim številom izgubljenih dni. Tak pregled, ker upošteva tudi smrtno primere in invalidnost, neprijetno nazorneje pokaže težo obratnih nesreč. Evidenco bi bilo treba urediti za nekaj let nazaj, da bi bila mogoča primerjava, prizadevanje za znižanje težkih nesreč pa uspešnejše. Tudi pri tem bo vzgoja ljudi igrala važno vlogo. Pozdraviti in osvojiti pa je tudi iniciativo Kluba mladih proizvajalcev, ki predlaga mesečne komisijske preglede vseh delovnih mest.

ZAHTEVA IZOBRAŽEVANJA PRVI USPEHI IC

V sklopu Izobraževalnega centra se je v pretečenem letu vpeljala praksa kratkih tečajev novospregletih delavcev. Do sedaj je šlo skozi te tečaje 232 novincev. Spoznajo se z zgodovino našega podjetja, proizvodnim programom, organizacijo proizvodnje, sistemom delitve osebnega dohodka, z vodstvom podjetja, precejšen del pa je posvečen prav tehnični varnosti. Slične prijeme bo v bodoče razširiti tudi na ljudi, ki so postali naši sodelavci pred vpeljavo te prakse in pomanjkljivo poznajo našo železarno. To vlogo odigravajo skoraj vsi organizirani tečajni in tudi redno šolanje našega izobraževalnega centra. V okviru tega vzgojnega organa je bilo l. 1960 poleg delovanja 4 šol organiziranih 10 raznih tečajev in seminarjev. Posebno pomemben korak naprej je bil dosežen z osnovanjem srednje tehnične šole, tako da imamo v sklopu izobraževalnega centra poleg rednega šolanja kvalificiranih delavcev, šole za visoko kvalificirane delavce ter administrativne šole sedaj tudi možnost, da naši sodelavci ob opravljanju svoje delovne zadolžitve pridobijo dodatno strokovno znanje, podjetje pa potreben srednji strokovni kader. Kar 40 naših sodelav-

cev obiskuje to novo osnovano šolo. Administrativna šola pri našem centru pa v bodoče ne bo več potrebna. Za področje bivšega slovenjegraškega okraja je namreč osnovana ekonomska srednja šola v Slovenjem Gradcu, zato bo vlogo administrativne šole prevzela ta nova učna ustanova. Pokazala pa se je nova potreba z vključitvijo naših sodelavcev v izredno šolanje višjih in visokih šol. Da bo to šolanje čim uspešnejše, bo potrebno organizirati skupna strokovna predavanja.

V pretečenem letu je pridobilo kvalifikacijo v izobraževalnem centru 91 delavcev, visoko kvalifikacijo pa 38 delavcev, periodične izpite prometne stroke je položilo 25 sodelavcev, 176 pa jih je absolviralo razne tečaje, kar vse dokazuje, da je center že v začetku pokazal svojo vrednost. Njegova vloga pa se bo stopnjevano razširjala. Postati moramo tehnično bolj urejena tovarna, vsaka mehanizacija in avtomatizacija pa pomeni zmanjševanje fizičnega dela in zahteva večjo strokovno sposobnost. To bo moral posredovati center.

Struktura strokovnega kadra se v pretečenem letu ni izmenjala. VK in VS 4%, KV in SS 35,5%, PK in NS 26,5% in NK 34%. V pretečenem letu torej nismo dosegli izboljšave, nasprotno, odstotek nekvalificiranih sodelavcev se je celo povečal, saj je leta 1959 znašal 32,8%. To je sledilo naši načrtni politiki vključevanja mladincev v proizvodni proces, katerim ni dana možnost rednega šolanja. V tem je tudi vzrok, da se starostna struktura ni poslabšala.

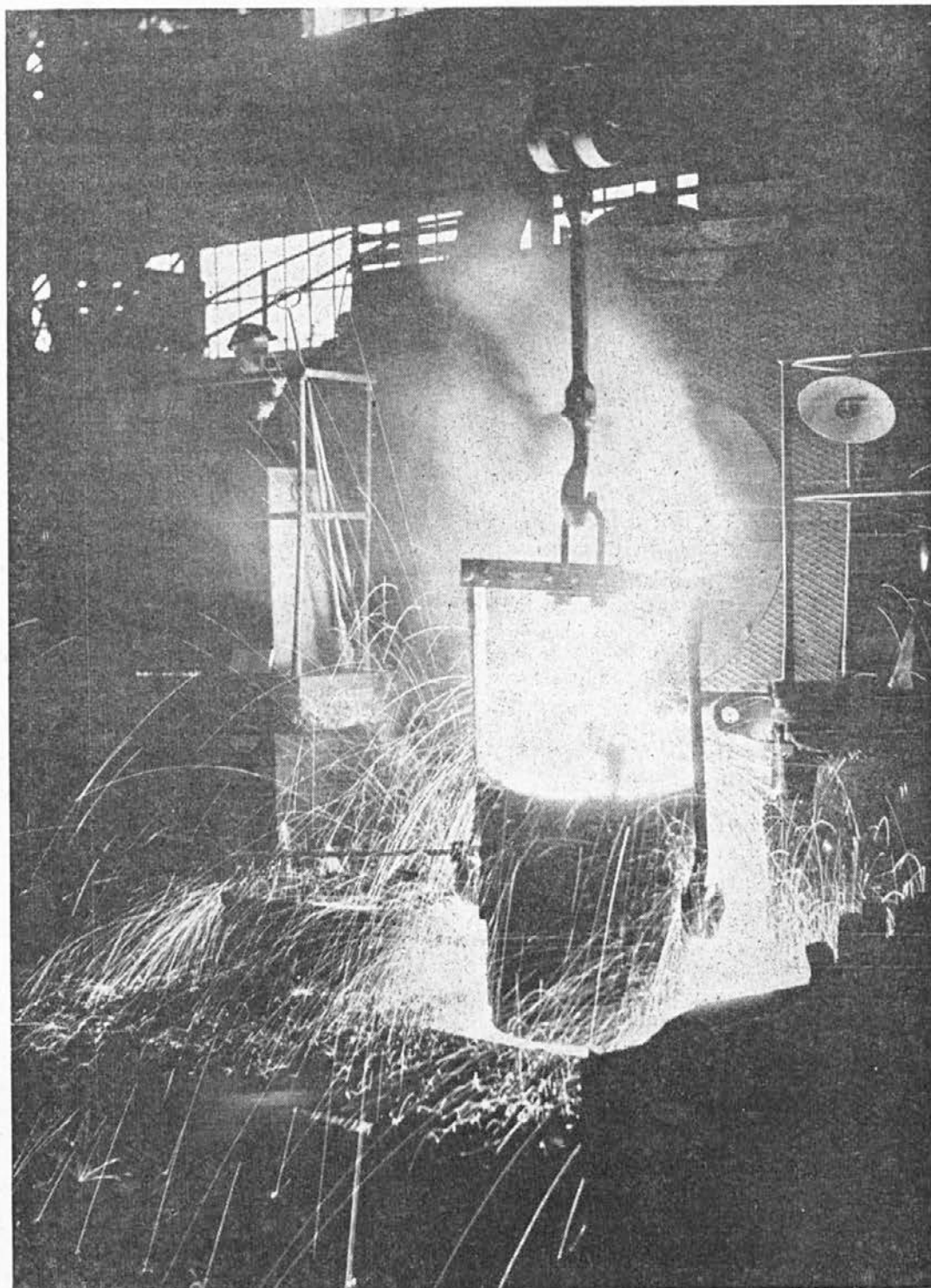
Do 25 let starosti imamo 31 % sodelavcev,	
od 25 do 35 let	37 %,
od 35 do 45 let	18 %,
od 45 do 55 let	12 %.
ter nad 55 let	2 %.

Do 35 let starosti se je napram letu 1959, ko smo imeli 67% celokupnega staleža, stanje celó za 1% popravilo. Starostna struktura našega kadra je torej še vedno zelo ugodna in zato daje široko možnost tehničnemu izobraževanju za obvladanje kompliciranejših in zahtevnejših tehnoloških postopkov.

V pretečenem letu se je brez upoštevanja izobraževalnega centra, kjer imamo poleg 200 učencev industrijske šole še 35 sodelavcev, ter Doma železarjev, kjer znaša stalež 38 ljudi, kader v železarni dvignil od 2426 na dan 1. I. na 2549 na zadnji dan leta, to je za 123 novih sodelavcev, v primerjavi s povprečjem pa od 1959. na 1960. leto za 130 novih ljudi, kar pomeni, da se je kader povečal za dobrih 5%. Če primerjamo število izvršenih efektivnih ur, ki jih je bilo 1959. leta 5.370.532, v pretečenem letu pa 5.752.816, vidimo, da je napredek za 7%. Delno je to napredovanje v zvezi z večjo prisotnostjo na delu, ki znaša 0,8%, v precejšnji meri pa je povečanje izvršenih efektivnih ur iskati v večjem številu nadur. Če primerjamo produktivnost dela z izvršenimi efektivnimi urami napram doseženi realizaciji, vidimo, da se je ta dvignila od 1870 din/h na 2170 din ali za 16%, kar je za 1,5% slabše od povečane produktivnosti dela letne realizacije na sodelavca.

MERA DOHODKA PO MERI STORITVE

Zaradi boljšega izkoriščanja kapacitet je izvrševanje nadur v glavnem ekonomsko

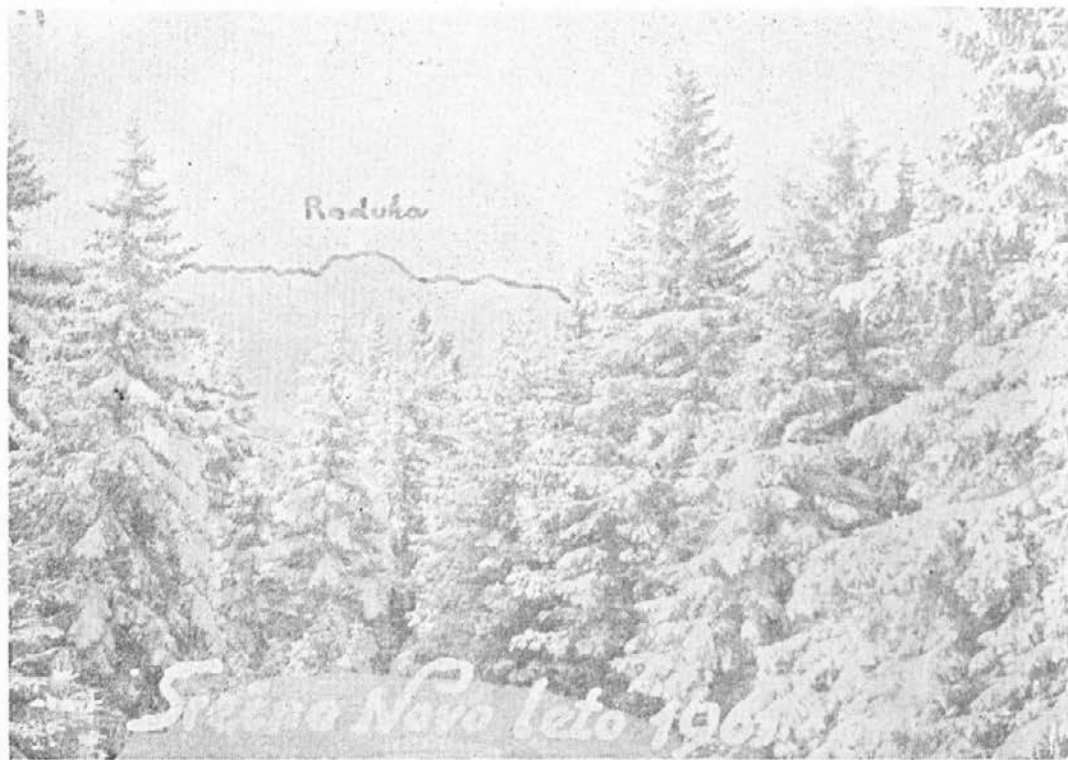

Visokofrekvenčna peč

utemeljeno, ugotoviti pa je le treba, da vse izvršene nadure niso bile vedno nujne. Z boljšo organizacijo in boljšim izkoriščanjem rednega delovnega časa bi lahko znatno znižali število nadur in to ne samo na uslužbenschkih delovnih mestih, kjer je nadurno delo najbolj problematično, temveč tudi pri fizičnih delih. Ta problem bomo najboljše reševali z izpopolnjevanjem sistema delitve osebnega dohodka. Že v letu 1959 smo poleg individualnega izračuna osebnih dohodkov na podlagi kompleksnega učinka celotnega podjetja ugotavljali tudi dodatne osebne dohodke. V pretečenem poslovnem letu pa je bilo podjetje prvič razdeljeno na 6 ekonomskih enot, z drugim polletjem tega leta pa na podlagi rezultatov I. polletja že odrejen plan realizacije in dohodka za vse te novo osnovane gospodarske enote. S tem je bila dana možnost za zasledovanje gospodarnosti po obratih in dana osnova za ugotav-

ljanje kompleksnega uspeha ekonomskih enot. Istočasno zasledovanje individualnega efekta dela in ugotavljanje poslovnega uspeha ožje ali širše skupnosti razvije čut, da je prizadevanje posameznika njegov interes in interes skupnosti ter da je poslovni uspeh skupnosti tudi interes posameznika. Spodbudno sodelovanje pri delitvi osebnega dohodka je glavni element za razvijanje tega čuta.

Brez dvoma je, da so primarne značaja individualna merila dela kot osnova za delitev osebnega dohodka. Do sedaj se poslužujemo metode predpisovanja časa za izvršitev določene delovne operacije, to je metode normiranja dela, za poslovni uspeh pa metode premiranja. Statistično smo dosegli velik procent normiranih del, vendar je dejstvo, da je pri tem precejšen del indirektnih norm, ki dejansko niso odredeni delovni čas za določeno delo. V pretečenem letu je bilo od celotnega kolektiva 1872

Raduha, smc zapisali že na sliko in še začrtali smo jo, ker bi se sicer v belini ničesar ne videlo. Spodaj pa je znano voščilo, ki ga mora biti polna vsaj januarska številka.

sodelavcev ali 75,7 % vključenih v normirana dela, na direktnih normah pa je delalo le 1499 sodelavcev ali 60,6 %. Prekoračevanje norm se je dvignilo od 20 % v letu 1959 na 24 % v pretečenem letu.

Pri izpopolnjevanju našega sistema delitve osebnega dohodka bo treba težiti k daljnji sprostitev, posebno pa je pri tem važno, da se dobi tak način, da delavec vsak dan že sam ugotovi, kakšen osebni dohodek je dosegel, pa naj si bo na proizvodni operaciji z individualno odmerjenim delom, ali pa v sklopu proizvodne grupe. To bomo dosegli s prehodom od norm na predpisovanje višine osebnih dohodkov za posamezne delovne operacije. Praksa je pokazala, da vsebuje vnaprej odrejena vrednost za dela največ spodbudnih elementov, če pa je ta dana proizvodni skupini, pa poleg tega, ker ta pri tem sodeluje, najboljšo medsebojno razdelitev. Uvedba plačevanja po ceniku del prinaša velike koristi. Glavna prednost je v odstranitvi osebnih vplivov in posredovanj pri delitvi osebnega dohodka. Ta je za isto delo za vsakega sodelavca enak. Zato ne igra vlogo niti priznana in nepriznana kvalifikacija niti druga individualna tarifna odmera. Po tem sistemu kvalifikacija ni več potrebna zaradi priznanja, temveč izključno samo še zaradi znanja. Prehod na vrednotenje dela bo naša osnovna naloga v sledečem poslovnem letu. Ta bo med drugim za čimvečji efekt zahtevala tudi prilagojevanje delovnega časa potrebam posameznih delovnih mest.

Ne smemo pa se pri tem ustaviti samo na izpopolnitvi individualnih meril izvršenega dela. Izpopolniti moramo tudi naše elemente za ugotavljanje kompleksnega učinka. Samo kompleksni učinek lahko zajame vse elemente poslovanja, kjer pa je zniževanje proizvodnih stroškov posebno važno. Poleg plačevanja po enoti proizvodnje bo torej treba vzporedno zasledovati tudi gospodarnost ekonomskih enot in

na podlagi uspeha tudi deliti dodatni osebni dohodek.

Zadovoljstvo kolektiva, ki največ vpliva na poslovni uspeh, je odvisno predvsem od pravilne delitve osebnega dohodka. V pretečenem letu smo na tem področju sigurno dosegli določen napredek, saj dokazujejo to ne samo poslovni uspehi, temveč tudi kadrovske stanje v kolektivu. Medtem ko je leta 1959 še 181 ljudi samovoljno ali na lastno željo zapustilo našo železarno, pa se je v pretečenem letu to število znižalo na 109, kar dokazuje, da se fluktuacija pri nas bistveno popravlja, saj znaša ta le še 4,4 %. Ob zaključku poslovnega leta je bilo na podlagi pravilnika o delitvi osebnega dohodka po individualnem in kompleksnem učinku obračunanih 1326 milijonov dinarjev osebnih dohodkov bruto. Že ta številka nam pove, da so znašali povprečni osebni dohodki v pretečenem letu 29.000 dinarjev na sodelavca. Pri tem še niso upoštevana dodatna izplačila, efekt povečanega kompleksnega učinka napram letu 1959, tako da je pričakovati, da bodo povprečno izplačani neto osebni dohodki v letu 1960 dosegli višino 30.000 din na sodelavca mesečno, kar je 26 % več kot leta 1959.

Kot drugi pogoj, ki je delitev osebnega dohodka v širšem pomenu, je za uspešno delovno izživiljanje primerno stanovanje. Naše podjetje se je vsa leta po osvoboditvi zavedalo tega dejstva in vlagalo velike napore za urejevanje stanovanjskih razmer naših sodelavcev. Stanovanja so se koncentrično gradila na področju kraja Ravne na Koroškem, da bi bila s tem dosežena večja ekonomičnost gradnje, kader pa se je zbral čim bliže samih proizvodnih obratov. Tovarna, ki ima tak kader, ki za prihod na delo ni vezan na transportna sredstva, ima veliko prednost. Mi smo v teh letih po osvoboditvi to prednost pridobili že v precejšnji meri. Na področju Raven stanuje 70,3 % sodelavcev, kar pomeni, da je le

še 29,7 % vezanih na transportna sredstva. Iz najožje bližine prihaja iz Kotelj 4,6 % ter iz Prevalj 7,2 %, od sledečih krajev sledi Dravograd 6,3 %, ostanek pa v manjših procentih iz drugih krajev Mislinjske, Mežiške in Dravske doline. Tudi v bodoče se bo naš kolektiv izpopolnjeval s sodelavci, ki bodo za prihod na delo vezani s prevozi, vendar moramo s pravilno stanovanjsko politiko še dalje težiti k temu, da bomo odstotek v ožji bližini tovarne stanujočih sodelavcev povečevali.

VLOGA KOMERCIJALE IN NJENI PRIJEMI

Poslovni uspeh v podjetju je dosežen takrat, če kolektiv deluje kot tim, če je sprovedena pravilna delitev dela in so vse službe med seboj vsklajene. Pri tem ne sme biti važnih in manj važnih služb in delovnih operacij, vse morajo biti, ne oziraje na to, ali so proizvodne, vzdrževalne ali pomožne, produktivne, da bi bil lahko dosežen končni cilj — poslovni uspeh. Tu ima svojo vlogo tudi komercialna služba. Ta s sprostitev našega gospodarstva vse bolj dobiva na svoji veljavi, od njenega uspeha pa je vse bolj odvisen uspeh celotnega poslovanja podjetja.

Pretečeno leto je bilo leto prehoda k ostrejši politiki gospodarjenja z obratnimi sredstvi. Izdani so bili ukrepi, ki silijo gospodarske organizacije k bolj ekonomski uporabi obratnih sredstev. Ti ukrepi imajo za cilj, da dosegamo povečano proizvodnjo ne s tiskanjem novega denarja, to je z razvrednotenjem našega dinarja, temveč s povečanjem števila obratov obratnih sredstev. Prav zato so bila omejena izdajanja obratnih kreditov, v bodoče pa bo to še bolj zoženo. Ti ukrepi so seveda vplivali tudi na naše odjemalce, zlasti pa na tiste, ki so vsa svoja sredstva vlagali samo v osnovna sredstva, skrb za obratna sredstva pa so prepuščali družbi. Od začetka leta pa do vstopa v II. polletje so naši dolžniki stalno naraščali ter v avgustu dosegli skoraj 3 milijarde vezanih naših obratnih sredstev. To vse je občutno vplivalo na našo prodajno službo. Potrošniki so poiskali rezerve v obstoječih zalogah, zato je postala problematična prodaja določenih naših artiklov. To sicer ni bistveno vplivalo tudi na obseg našega poslovanja, saj je večina naših obratov bila celo leto polno angažirana, do konca leta pa nismo niti izvršili vseh pogodbenih obveznosti do naših odjemalcev.

Dolžni so ostali:

— težka kovačnica	310 ton
— lahka kovačnica	40 ton
— valjarna	105 ton
— livarna	668 ton
— industrijski noži	12 ton

skupno 1135 ton

Delno so bila ta naročila že v izdelavi in so se na koncu leta nahajala kot nedovršena proizvodnja v naših obratih, naši odjemalci pa je vendar ne bodo pravočasno dobili. Pravi problem pa se je pokazal pri brzoreznem orodju. Tu vsa prizadevanja prodaje niso rodila velikih sadov, zato nismo uspeli za ta artikel v celoti angažirati naših proizvodnih možnosti niti odprodati povečane zaloge gotovega blaga.

Prodaja je preko vsega leta potekala enakomerno. To dokazujejo četrtletne realizacije, ki so znašale:

I. četrletje	3.070 milijonov din
II. četrletje	3.168 milijonov din
III. četrletje	3.093 milijonov din
IV. četrletje	3.200 milijonov din

V primeri s predhodnim letom, ko je bila proizvodnja v začetku leta manjša, proti koncu leta pa je rastla, je rast proizvodnje v pretečenem letu iz četrletja v četrletje relativno zaostajala. Po I. četrletju smo bili za celih 46 % iznad realizacije I. četrletja 1959. leta, po polletju se je procent povečanja znižal na 32 %, po treh četrletjih na 26,5 %, na zaključku pa je znašalo povečanje le še 24 %. Po zaključku I. polletja je bilo pričakovati, da bomo v II. polletju dosegli višjo realizacijo. Kot efekt omenjenih ukrepov pa tega nismo dosegli. To nam dokazuje tudi povprečno dosežena cena na 1 kg prodanega blaga. Ta je znašala:

— januarja	473 din
— februarja	413 din
— marca	437 din
— aprila	442 din
— maja	425 din
— junija	420 din
— julija	448 din
— avgusta	415 din
— septembra	410 din
— oktobra	427 din
— novembra	410 din
— decembra	398 din

To pomeni, da je bila najnižja v zadnjem četrletju.

Ker so naši odjemalci skoraj z vsemi našimi artikli v glavnem zadovoljni, bo v

bodoče pričakovati, da se bo struktura prodaje zopet izboljševala. Za to pa bodo vsekakor potrebni napor prodajne službe. Predvsem se bomo morali zavedati, da bo v letu 1961 vpeljan sproščen devizni in zunanjetrgovinski sistem, ki bo bistveno vplival tudi na povečanje inozemske konkurenčne intervencije. Zato bo cene našim artiklom prilagoditi inozemskim ne samo takrat, ko te plasiramo v druge države, temveč tudi za naše notranje tržišče. Pri nekaterih naših artiklih te občutno odstopajo od cen inozemskih konkurentov, zato jih bo potrebno znižati. Višino naših cen zapazimo takrat, ko želimo doseči izvoz.

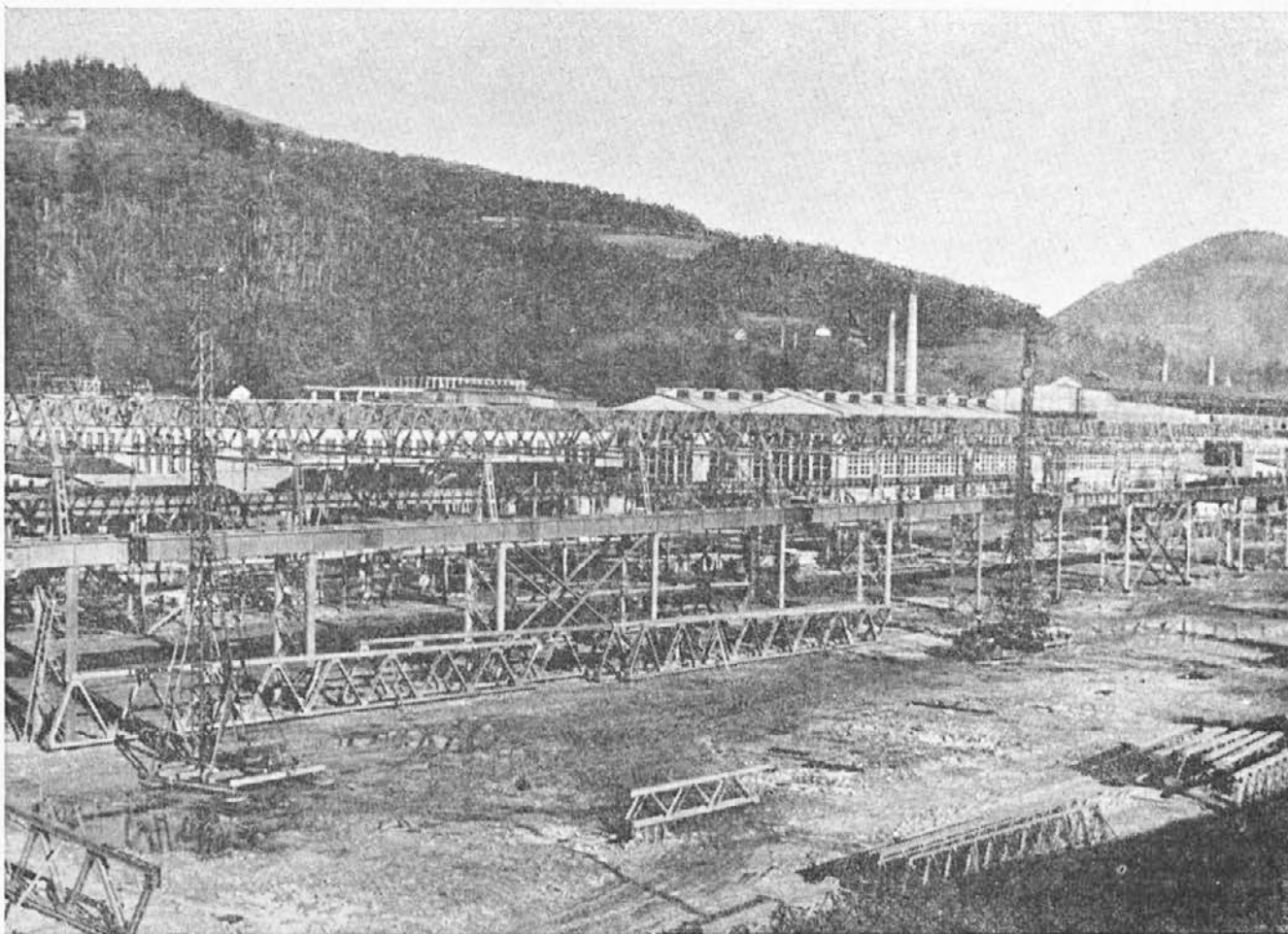
Tu smo sicer v pretečenem letu bistveno napredovali, in sicer od 66 milijonov v letu 1959 na 295 milijonov. To je pa še vedno mali izvoz, saj znaša le 2,4 % celotne realizacije. Izvoz naših artiklov nam bo postal vse bolj življenjsko potreben, saj bo v bodoče naša proizvodnja v veliki meri odvisna od realizacije lastnih deviz. Izvoz pa nima svojih pozitivnih učinkov samo v zbranih devizah, ima tudi vzgojne elemente, saj vpliva na izdelavo kvalitetne robe in na dosledno izvrševanje vseh pogodbenih obveznosti. Zato, predvsem pa zaradi tekočega zalaganja s potrebnimi surovinami, bomo morali povečati izvoz naših artiklov vsaj na 10 % letne realizacije.

Že v pretečenem letu smo pri zalaganju s potrebnimi surovinami zaradi pomanjkanja deviz občutili težave v proizvodnji. Zaradi že navedenih težav pri plačevanju dobavljenega blaga naših odjemalcev smo postali tudi sami finančno nesposobni za redno plačevanje dobaviteljem. S hitrimi intervencijami in osebnimi posredovanji

to sicer ni vplivalo direktno na zastoj, vendar smo dostikrat prišli zaradi zadrževanja dobav tik pred proizvodno krizo. V teku celega leta smo nabavili za 5940 milijonov dinarjev surovin in pomožnega materiala, kar je napram letu 1959 za 22,5 % več. Potrošnja pa ni bila v takem porastu. Ta je znašala 5790 milijonov, kar je 16 % več; to pomeni, da so se zaloge tega materiala nekoliko povečale. Med letom smo imeli težave s tekočo dobavo surovega železa, kvalitetnega starega železa ter raznih ferolegur, domačega, predvsem pa inozemskega izvora. Težave zaradi pomanjkanja ferolegur in grafitnih elektrod so bile občutne predvsem v III. četrletju. Ob vstopu v zadnje četrletje pa smo po daljšem posredovanju končno le uspeli dobiti zadostne količine uvoženih surovin, da je bilo možno zopet nemoteno izvrševati cel proizvodni program.

Potrošeni devizni dinarji nam kažejo kvalitetni premik naše proizvodnje. V pretečenem poslovnem letu smo potrošili za nabavo uvoženega materiala 835 milijonov dinarjev, kar je skoraj 2-krat toliko, kakor leta 1959. Da bi potrebe po deviznih sredstvih, ki bodo v letu 1961 porastle že preko 1 milijarde, lahko pokrili, bomo morali vrednost izvoza približati vrednosti uvoza, to je, kot že rečeno, povečati vsaj štirikrat.

Porast stanja dolžnikov, ki je imel odraz na celotno finančno poslovanje našega podjetja, nam je v II. polletju povzročil izredne težave. Medtem ko smo imeli meseca januarja povprečno vezanih sredstev med našimi dolžniki 1618 milijonov dinarjev, je ta vezava porastla do konca I. polletja, to je do junija, na 2405 milijonov di-

Gradnja
nove valjarne

Primerjajte z zadnjič objavljeno sliko — toliko smo medtem naprej

Sidra »Hall« — reprezentančni utliski naših fužin. Toda to so šele lopate; zraven pride še orjaški struk iz kovačnice ter vezni skopec. Vse skupaj je kdaj 3, pa tudi 6 in še več ton.

narjev. Najvišje stanje je bilo avgusta 1946 milijonov dinarjev, kar je skoraj tromeščna naša realizacija. Prisiljeni smo bili na odstop od naše prejšnje taktike osebnih kontaktov, ko smo z instrumentom kasaskonta, to je popusta pri ceni za redno plačevanje, ter z osebnimi stiki uspeli zadrževati stanje dolžnikov na znosni višini. Kakor drugi smo morali prevzeti taktiko rigoroznega izterjevanja tudi preko gospodarskih sodišč ter smo pri tem vsaj delno uspeli. Stanje dolžnikov do konca leta ni več rastlo, temveč je bilo v malenkostnem opadanju, pa vendar so znašala naša vezana sredstva do odjemalcev decembra meseca preko 2900 milijonov dinarjev.

Lahko pa smo zadovoljni z uspehom, ki smo ga dosegli s hitrejšim obračanjem obratnih sredstev. Prvič smo prekoračili koeficient 4 in se dvignili od 3,61 v letu 1959 na 4,35, kar je za 20% boljše. To je pa gledano le na stalna obratna sredstva brez upoštevanja dodatnih kreditov, ki smo jih bili primorani najeti zaradi visokega stanja dolžnikov v drugi polovici preteklega leta.

Za dobro komercialno poslovanje je potrebna tudi dobra propaganda. Ta bo postala vedno bolj važna, saj bo od dobre informiranosti potrošnikov odvisna tudi prodaja in s tem proizvodnja. V pretečenem letu smo izdali oziroma ponovili šest prospektov, en angleški in en nemški prospekt za brzorezna jekla pa sta še v tisku. Oskrbeli smo se tudi z barvnimi diapozitivi za ponazoritveno predstavo naše proizvodnje, naših fužin in kraja. Glavni delež pri spoznavanju naše tovarne in ljudi pa še dalje nosi »Koroški fužinar«. Ta je letos skupno s praznovanjem 10. obletnice delavske samouprave obhajal 10-letni jubilej. Bogato in obsežno je njegovo gradivo, zbrano v tem desetletju, zato ga tudi ob vstopu v drugo desetletje bralci doma in širše do-

movine priznavajo kot enega najboljših tovarniških glasil. Njegovo strokovno višino, izpopolnjeno s političnimi, kulturnimi, športnimi in drugimi prispevki bo treba zadržati tudi v bodoče, da bi zadržal svoj ugled in služil svojemu namenu vzgojnega in propagandnega značaja.

INVESTICIJE ZA DELO...

Kakor je bilo že uvodoma rečeno, je pametna politika investicijskega vlaganja vsa štiri leta petletnega gospodarskega razvoja bistveno vplivala na skokovito rast naše proizvodnje. Pri tem se je ves čas skrbelo za istočasno povečavo proizvodnih kapacitet, izpopolnitev higienskih prilik ter za vzporedno gradnjo objektov družbenega standarda. Tudi v pretečenem letu smo s to politiko nadaljevali.

Struktura investicij se je sicer nekoliko spremenila v korist tovarniškemu objektom, v celoti pa smo porabili 792,5 milijonov dinarjev, kar je 10% več kot pa v predhodnem letu. Zadnje leto pretečenega 5-letnega plana gospodarskega razvoja lahko na investicijskem področju smatramo kot vstopno leto v nov petletni plan gospodarskega razvoja. Celotna investicijska dejavnost v tem letu je bila namreč usmerjena koncentrirano na predpriprave za povečanje kapacitet metalurške predelave s povečanjem kovačnice in gradnjo nove valjarne. Predpriprave pa so že dosegle večjo stopnjo kot pa samo zbiranje tehnične dokumentacije. Zgrajena je bila že podaljšana lopa kovačnice, v teku pa je gradnja nove lope valjarne. Tu je omembe vredno dejstvo, da smo poleg jeklenih konstrukcij za metalurške naprave manjšega obsega prvič sami izdelali in montirali jekleno konstrukcijo velikega obsega. Tu se je pokazal naš kader, da je kos najzahtevnejšim tolerancam pri izdelavi in postavitvi kon-

strukcij. Zato se nam tudi v bodoče ne bo treba bati, da ne bi bili sposobni zgrajevati samega sebe. Poleg stavb pa je seveda skrb posvečena tudi notranji opremlitvi. Sklenjene so že skoraj vse pogodbe z inozemskimi dobavitelji za dobavo moderne srednje proge s potrebnimi pomožnimi napravami od znane švedske tovarne Morgards-hammar. Za kompletiranje 1800-tonske stiskalnice ter nabavo druge opreme povečanja kapacitet kovačnice pa so že sklenjene pogodbe z nemškimi firmami Schloemann in Dango Diententhal, tako da bomo imeli že v najbližji bodočnosti najmodernejši tranzistorško avtomatizirani hidravlični stiskalnici in s tem visoko produktivno kovačnico. Sklenjena pa je pogodba tudi z italijansko firmo Tagliaferri za nabavo 25 do 30-tonske obločne elektro peči z elektromagnetsko regulacijo, pred registracijo pa je pogodba z italijansko firmo SIO za dobavo naprave za kisik s kapaciteto 670 m³/h.

Ostala investicijska dejavnost v tovarni je bila v pretečenem letu usmerjena predvsem na izpopolnitev obstoječih kapacitet. Kot večje pridobitve moramo v tem letu smatrati postavitev modernih kaluparskih strojev in ureditev celotne nove strojne kaluparnice jeklolivarne, zgraditev nove žarilne peči jeklolivarne, dovršitev oddelka za žaro-obstožno žico, nabavo vrste transportnih sredstev in obdelovalnih strojev ter nekaj pisarniške opreme. Skupno smo v te svrhe ob upoštevanju avansov za nabavljeno opremo v inozemstvu porabili 415 milijonov dinarjev, kar je 48% več kot pa predlansko leto. To pa še ni prava slika investicijskega izpopolnjevanja naših proizvodnih naprav. Treba je upoštevati tudi investicijsko vzdrževanje, za kar je bilo potrošenih 288 milijonov dinarjev, saj pametno investicijsko vzdrževanje lahko ne samo vzdržuje, temveč tudi popravlja proizvodne zmogljivosti. Strojne in transportne naprave pa smo izpopolnili tudi s posojilom od drugih gospodarskih organizacij, od katerih je pokazal posebno razumevanje Rudnik in topilnica svinca Mežica.

... IN DOM

Na objektih družbenega standarda je bila izgradnja usmerjena na stanovanja. V pretečenem letu je pričel služiti svojemu namenu v prejšnjem letu zgrajen trgovski dom, ki je znatno popravil neurejene preskrbovalne prilike Raven in bližnje okolice. Poleg tega je bilo v pretečenem letu kot plod večjega investicijskega vlaganja v te svrhe v prejšnjih letih vseljenih novih 116 družinskih stanovanj. Pred dovršitvijo je 32 novih družinskih stanovanj, v gradnji pa dodatnih 64 stanovanj. Kot posebno pomembno lahko smatramo pretečeno leto za leto novega večjega vlaganja osebnih prispevkov v stanovanjsko izgradnjo. V tem letu je uspešno začela delovati stanovanjska zadruga kolektiva železarne, ki je do tretje faze že zgradila dodatnih 16 stanovanj. To spodbudo bo v bodoče treba še podpreti, da bi s tem razširili sodelovanje pri reševanju stanovanjske problematike. Skupno je bilo v pretečenem letu potrošenih 377,3 milijonov dinarjev za objekte družbenega standarda, kar je v primeri s predlanskim letom znatno manj, saj je bilo leto 1959 leto največjega investiranja v

stanovanjske objekte in v objekte družbenega standarda sploh, kar je bilo potrebno v zvezi z odpravo taborišča in pridobitvijo potrebnega prostora za gradnjo valjarne.

V pretečenem letu je bil preurejen naš počitniški dom v Portorožu. Ta sedaj odgovarja vsem pogojem kulturnega razvedrila. Skupno so v tem domu v pretečenem letu preživeli svoj dopust 803 naši sodelavci in njihovi svojci.

Velik napredek v poslovanju je bil v pretečenem letu dosežen tudi v našem Domu železarjev. Tu je znašal promet 93 milijonov dinarjev, kar je 39 % več kot pa leta 1959.

Napredku v zadnjem letu se moramo torej predvsem zahvaliti, da smo za 5 let predvideno pot uspešno prehodili v štirih letih. 32 % več jekla, 72 % večja realizacija in 44 % večja realizacija na sodelavca, povečani osebni dohodek na sodelavca preko dvakrat, kruh in delo za 400 novih ljudi, izpopolnjeni obrati, 314 družinskih stanovanj, internat, trgovski trakt, izobraževalni center in še drugo so plodovi zadnjih štirih let; kar pa je pri tem še posebno važno — zgrajen je bil kolektiv, sposoben novih in zahtevnejših nalog.

NOVO OBDOBJE RAZVOJA

Pred nami je novo obdobje razvoja. Vstopamo v novo etapo petletnega plana gospodarskega razvoja od 1961 do 1965. Narodni dohodek se mora v primeri z minulim letom v naši domovini Jugoslaviji dvigniti kar za novih 70 %, da bi s tem že dosegli 600 dolarjev na prebivalca. Glavni delež bo morala pri tem zopet prinesiti industrija, saj bo morala ta kar za 84 % povečati sedanji obseg proizvodnje, s tem pa se bo dalje vršil proces spremembe strukture našega prebivalstva in ga bo po zaključku tega obdobja le še 42 % vezanega na kmetijstvo. S tako proizvodnjo in takim dohodkom se bomo tudi mi vključili v vrsto razvitih industrijsko agrarnih držav.

Jeklo je eden od najvažnejših artiklov za razvoj industrije in tudi celotnega gospodarstva, zato polaga nov plan gospodarskega razvoja veliko pažnjo temu osnovnemu reprodukcijskemu materialu. Leta 1965 se predvideva že 2.300.000 ton surovega jekla, kar je 59 % več, kakor ga je bilo izdelanega pri nas leta 1960. Tudi naša železarna, ki ima v sklopu vseh jugoslovanskih železarn svojo specifično nalogo proizvodnje žlahtnih jekel, bo v tem novem obdobju gospodarskega razvoja igrala vidno vlogo. Proizvodnja jekla bo znašala 85.000 ton, kar je 66 % več od pretečenega leta ter je s tem porast celo nekaj iznad skupnega planiranja. Z ozirom na naš program bo poseben porast v proizvodnji elektrojekla, ki ga mora biti 1965. leta že 53.000 ton letno. Realizacija po sedanjih cenah se bo dvignila na 20.300 milijonov dinarjev, kar je porast za 63 %. Ta realizacija bo dosežena s proizvodnjo valjanih proizvodov, ki se bodo dvignili na 35.000 ton letno, kovanega blaga, ki ga bo 18.300 ton, jeklenih ulitkov s 7500 tonami, vzmeti 8000 ton ter produktov mehanske obdelovalnice 5900 ton. Skupna proizvodnja bo po tem obdobju znašala 202.000 ton letno, kar je 67 % iznad leta 1960. Blagovna proizvodnja bo pa porastla še več, saj

se je predvideva preko 56.000 ton letno ali 93 % porasta. Po tem planu se bo struktura nekoliko spremenila v korist prodaje reprodukcijskega materiala, zato predvideva plan napram sedanjim cenam znižanje povprečja od 428 na 370 din/kg prodanega blaga. To pa je še vedno trikrat več kot to znaša v podjetju za masovno proizvodnjo jekla, kar pomeni, da je zadržan žlahtni program naše proizvodnje. Število zaposlenih se bo povprečno dvigalo po 100 letno in bo imel po novem petletnem planskem obdobju naš kolektiv 3000 sodelavcev. Vrednost proizvoda na enega pa bo narasla na 6.800.000 din letno, kar je porast za 35 %.

Vstopili smo torej v novo epoko razvoja naše tovarne in industrializacije spodnje Mežiške doline. 7411 milijonov dinarjev se predvideva za investicijska vlaganja v osnovna sredstva ter 2500 milijonov za obratna sredstva, da bi dosegli leta 1965 ta svoj cilj. Pri tem pa niso vštete investicije za objekte družbenega standarda. Da se bo podjetje lahko harmonično razvijalo, bo poleg kulturnih in športnih ter prosvetnih

objektov treba povečevati stanovanjski sklad letno za 70 do 100 stanovanj.

Vstop v novo obdobje razvoja pa ne pomeni samo napredka posameznih gospodarskih področij, temveč je to istočasno obdobje razvoja našega gospodarskega sistema, obdobje širšega mednarodnega gospodarskega sodelovanja in vključevanja naše države v mednarodno delitev dela. Zboljšanje življenjskih pogojev je odvisno od večje in ekonomičnejše proizvodnje, ta pa od poenostavljanja programa in izdelave velike serije istih artiklov. Rešitev je torej v razširitvi tržiščnih področij, ne samo v mejah ožje domovine, temveč tudi na inozemske potrošnike. Do leta 1965 se mora izvoz naših artiklov skoraj podvojiti. Ker se planira, da uvoz ne bo v enakem porastu, mora biti dosežen eden od glavnih ciljev novega 5-letnega plana, to je ravnotežje v naši mednarodni blagovni izmenjavi. Prvo leto novega 5-letnega plana gospodarskega razvoja 1961 bo leto največjih sprememb v našem deviznem in zunanjetrgovinskem sistemu. Za mednarodno trgovanje bo dinarju odrejena enotna cena

Makedonska narodna noša

Tak je uraden podpis za to sliko. Pogleda vredno pa je seveda še drugega kaj

750 din za 1 dolar, ukinjeni pa vsi dosedanja koeficienti ter uvedena carina. Vse to pomeni, da se bo naš proizvajalec znatno bolj kot do sedaj ne samo v inozemstvu, temveč tudi doma srečaval z zunanjimi konkurenti. Ekonomiko naše proizvodnje bo treba prilagoditi ekonomiki proizvodnje konkurentov. To pa bo zahtevalo od nas, zlasti pa od strokovnega tehničnega kadra precejšnje napore. Kvalitetni artikli in nizki stroški proizvodnje bodo pogoj poslovnemu uspehu v mednarodni konkurenci. Leta 1961 se predvideva napram pretečenemu letu 11,5% povečanega družbenega bruto proizvoda, narodni dohodek pa mora porasti za 7,5%. Realni porast široke potrošnje, ki je naš osnovni cilj, bo znašal v skladu s petletnim planom v novem letu 8%.

PLAN ZA LETO 1961

Delavski svet naše železarnice je že sprejel plan proizvodnje za leto 1961. Robna proizvodnja se bo povečala za 12% in bo znašala predvidoma 32.310 ton. Proizvodnja surovega jekla, od katere je odvisna proizvodnja tudi v vseh ostalih ekonomskih enotah, bo znašala 57.500 ton, kar je 11,5% iznad proizvodnje leta 1960, kar je zopet v večjem porastu, kot znaša predvideno povečanje za vse železarnice, ki naj doseže skok 8%. Da je ta porast dosegljiv, nam kaže dejstvo, da smo v zadnjem četrtletju letošnjega leta dosegli 14.100 ton surovega jekla, kar pomeni, da bo napram temu četrtletju povprečna četrtletna proizvodnja 1961. leta le za 2% višja. Jeklotitine predvideva plan 7000 ton, kar je porast za 17%. Tako visoko planiran porast tega sortimenta je potreben zaradi relativno lahkega plasiranja, izvedljiv pa zaradi novo mehaniziranega obrata. Valjarna mora po tem planu dati 37.700 ton skupne proizvodnje, kar je 9% več od izvršitve v pretečenem letu. Brez upoštevanja gredic pa bo kovačnica prišla na 12.670 ton, kar je porast za celih 25%. Pri vzmeteh bomo tonazno ostali na lanskoletni višini 3500 ton, mehanska obdelovalnica pa se bo s planirano tonažo 4270 ton po skupni težini letne prodaje povečala za 4,5%.

Nov gospodarski sistem bo korenito vplival na proizvodne programe gospodarskih organizacij. Vsi artikli z relativno visokimi proizvodnimi stroški bodo morali biti črtani iz liste prodaje, ali pa bo morala biti ekonomika procesa tako urejena, da bodo lahko konkurenčno nastopali na tržišču. Formirale se bodo nove prodajne cene, spremenili pa tudi odnosi doseženih dohodkov v posameznih gospodarskih organizacijah. To so vzroki, da nismo uspeli za celo prihodnje leto v celoti s sklenjenimi pogodbami angažirati še vse naše obrate. Zato nam še ni jasna povprečna cena, ki jo bomo dosegli v tem letu, kar nam onemogoča izdelavo realnega plana naše realizacije. Ta bo znašala predvidoma, izračunano po sedanjih cenah, več kot 14 milijard, kar je 12% iznad dosežene realizacije leta 1960. Plan proizvodnje za l. 1961 še ne bazira na večjem investicijskem vlaganju, predvidenem v petletnem planu gospodarskega razvoja. Ta dela, ki so že v teku, bodo dala svoje plodove šele od 1962. leta dalje, zato bo proizvodnja v prihodnjem letu potrebno doseči na obstoječih

kapacitetah, izpopolnjenimi z gospodarskim investicijskim vzdrževanjem ter le v manjši meri z novo investicijsko opremo.

Zavedati se moramo, da smo tudi mi v sklopu celotnega jugoslovanskega gospodarskega prostora in da bodo tudi na nas delovali vsi novi ekonomski zakoni. Ti bodo do konca odstranili elemente distribucije proizvedenega blaga, zato bo zahtevnost do komercialne službe še znatno večja. Analiza tržišča, iskanje novih potrošnikov doma in v inozemstvu, prilagajanje programa ter zagotovitev kvalitetnih zahtev, enostavno približevanje potrošnikom, bodo zahtevne naloge naše prodaje. Ta pa bo seveda kos svoji nalogi, če bodo naše ekonomske enote izvrševale vse pogodbene obveznosti od količine, kvalitete pa do rokov. Sprostitev prodajnih cen, vpeljava carin ter povečanje cen prometnim uslugam bo tudi našo nabavo pripeljalo pred nove in zahtevnejše naloge. Ta bo bolj kot sedaj poleg rednega zalaganja s surovinami in pomožnim materialom zadolžena tudi z nabavo po konkurenčnih cenah. Ker pa so cene naših prodajnih artiklov v primeri z vrsto surovin napram inozemskim višje, je pričakovati, da se bo procent vložnega materiala v strukturi naše cene dvignil. Naloga nas vseh bo, da bomo z urejenejšim tehnološkim postopkom, povečanim obsegom proizvodnje ter znatno večjim izplenom tudi v novem sistemu z ekonomičnejšo proizvodnjo dosegli tudi dosedanji relativno visoki dohodek.

Končni uspeh je v mnogočem odvisen od dobrega začetka, zato se moramo že prve dni zbrati za izvršitev planirane proizvodnje v letu 1961. Sloga je bila vedno naša največja prednost in prav s pomočjo te smo uspeli dvigniti vpliv naše železarnice na dostojno višino. S pravilno in spodbudno delitvijo osebnega dohodka ter vseh drugih dobrin, s pravilno razdelitvijo dela in zaupanjem do vseh sodelavcev moramo naše složno delo zadržati, pa bomo uspešno zaključili prvo leto nove epohe rasti in napredka na tem slovenskem področju.

PREDNOST DELAVSKEGA SAMOUPRAVLJANJA, ZAUPANJA IN SODELOVANJA

Rast in napredek, ki smo ga dosegli v pretečenem obdobju, je brez dvoma plod z osnovanjem delavske samouprave sproščene iniciative. Tu ponovno izražamo najboljše želje njenemu 10-letnemu jubileju. Čuvati in nadalje moramo razvijati to našo revolucionarno pridobitev. Inicijativa rodi ogromno silo, zaupanje pa je najboljša sredstvo za njeno gojitev, zato jo je treba dati delavcu-proizvajalcu. To bomo predvsem dosegli s poglobljanjem samouprave do najmanjših delovnih grup in skupin. Organizacija Zveze komunistov, okrog katere se morajo zbirati vsi naši najboljši sodelavci, sposobna uspešnega premagovanja tudi težkih in zapletenih nalog, je garant, da se bo kolektiv naprej gradil in jačal.

Dragi sodelavci, vzajemno delo nas vseh nam je prineslo uspehe in ugled naše železarnice, zato se vam za vaše složno prizadevanje iskreno zahvaljujem. Istočasno prinašam tisočero pozdravov in novoletnih čestitk delovnih kolektivov, odjemalcev, znancev in prijateljev, med katerimi je tudi podpredsednik Zveze ljudske skupščine in naš prijatelj Franc Leskošek-Luka ter vrsta članov Izvršnega sveta LRS.

Običaj je že, da se ob tej priliki, ko zaključujemo letno obdobje, spomnemo tudi naših sodelavcev, ki že 30 let dajejo svoj prispevek za rast in napredek podjetja. Ti so:

Avgust Čegovnik,
Jože Dobršek,
Vincenc Kričej,
Jože Krivograd,
Jože Medvešek in
Jože Šteharik.

Vsem jubilarantom iskreno čestitam, za njihov trud pa se jim zahvaljujem z željo, da bi še dolgo ostali med nami.

Vsem vam, dragi sodelavci, in vašim družinam želim SREČNO IN VESELO NOVO LETO.

Blizu Kuplena je strojanska lovska družina postavila lani jeseni svojo kočo. Ker divjadi le ni zmerom toliko, je pa priročna kot bivač za strojanske moštovne postojanke.

Karel Doberšek:

PRVOMAJSKA IZPOVED

ob tihi spremljavi od Raven do Sel

Nekaj pred prisilnim odhodom Prežihega Voranca iz domovine sva se domnila za celodnevni izlet v Kotlje. Hotela sva se nemoteno razgovarjati ter pretresti politične vsakodnevne in perspektivne probleme.

Dan je bil lep in sončen — 1. maj leta 1930. Po šegi takratnih režimov so bile prepovedane vse proslave in manifestacije, poostrena pazljivost policije, čez noč pa je bilo uvedeno dežurstvo na poštah in žandarmerijskih postajah.

Zgodaj zjutraj sem jo mahnil na Ravne k Prežihu. »Ti si pa točen, ko komunist,« mi je rekel namesto odzdrava, ker sem pripadal Bernotovi skupini, ki se je prištevala k drugi in pol internacionali. »Tiste pol točke ti ne bo delalo težko,« je še pristavil pol v šali pol zares. Menda mu nisem nič odgovoril, ker naju je Vorančeva žena povabila k mizi. Branil sem se, češ da drugič ne morem zajtrkovati. Voranc pa me je poučil o tradicionalni diktaturi gospodinj v hiši, ki naj bo možem kažipot v diktaturo proletariata. Temu nisem smel oporekati. Bil sem mnenja, da je za razvoj tretje internacionale prava sreča, da policija ne sluti propagandne sile gospodinj. Dobro razpoložena sva se poslovila od žene, ki naju je še posvarila, naj bova oprezna na potu.

Imela je prav! Ko sva prečkala trg proti mostu in cesti za Kotlje, sva opazila, kako naju budno spremlja oko postave. Voranc meni: »Z Raven se ne morem makniti brez vednosti policije, danes pa gotovo računajo na nedovoljen sestanek, ko je prvi maj.« Bil je židane volje in poln strelc na račun policije, ki bi jo bilo vredno še bolj zaposliti. Nadaljevala sva pot na Prežihov vrh, kjer je hotel Voranc postaviti na Pohilanovi podrtiji zatočišče za družino, ako bi jo moral zapustiti.

Spotoma mi je omenjal in govoril, kako policija preganja in onemogoča obstoj partijskim somišljenikom, kakih sredstev se vse pri tem poslužuje. Razumel sem ga, vedel sem, kaj ga žene, da si hoče ustvariti lasten dom, čeprav mi je bilo obenem žal, ker mu bo delo okrog urejevanja vzelo čas za pisateljevanje in javno delo. Želel je od mene strokovnih nasvetov, ki mu jih, razen sadjarskih, nisem mogel dati. Presenetilo me je njegovo zanimanje za kmetijski napredek. Hotel je dati zemljo analizirati. Zanimalo ga je in pripovedoval sem mu, kako so se šolali kmečki sinovi iz Koroške in Kranjske za časa Avstro-Ogrske in sedaj v Jugoslaviji. Mnogokrat me je prekinil in hotel podrobnejših pojasnil. Z menoj vred je obžaloval nameravani prenos Srednje kmetijske šole iz Maribora v Srbijo, saj so potrebe po višji kmetijski izobrazbi v obeh deželah tako pereče. Razgovarjala sva se mnogo o kmetijskem združništvu. Sam je bil ustanovitelj klavnice na Ravnah ter odbornik združne posojilnice. Ni bil zadovoljen s takratnim stanjem združništva. Govoril mi je o razlogih, zakaj je stanje tako, vendar se vsega ne spominjam več.

Vstala sva s polprhlega hloda in Voranc me je kar na lepem vprašal, če vem za izvor imena »Preški vrh«. Seveda nisem vedel, vendar sem mu nekaj pravil, da mora biti sličnega izvora kakor Stražišče. Medtem sva stopala skozi gosto zaraščen gozd. Pokazal je na nekdanje okrogle okepe, katerih podaljški so vodili do enakih ob Šmohorski cerkvi. Le-ti so mi bili znani iz otroških let kot »turške šance«. Voranc je menil, da so ti okopi iz francoskih vojn pod Napoleonom. Za temi utrdbami so »prežali« naši predniki na sovražnika. Tako je pojasnil Voranc izvor imena »Preški vrh«. »Tvoj dom bo stal torej na zgodovinskih tleh,« tako nekako sem se mu zahvalil za zanimivo razlago. Čeprav mi tega ni povedal, sem slutil njegovo skrito misel: postaviti si dom na tem vrhu ter braniti z njega s peresom pravice brezpravnih in zatiranih.

Pogovor naju je zanesel na dogodke v Mežiški dolini ob zlomu avstro-ogrške monarhije. Hotel je vedeti, kar mi je bilo znanega. Vse si je sproti zabeležil. Govoril sem mu o plebiscitnih pripravah, kako so se odražali dogodki v Mežiški dolini v pliberški okolici, o razpoloženju na Koroškem za časa majniške deklaracije do bitke pri Dravogradu, kakor je označil inozemski tisk potek taborjenja v Šent Janžu pri Dravogradu dne 7. aprila 1918. Zanimalo ga je, kako razlikujem narodno od nacionalistične politike. Strinjala sva se v tem, da je narodna politika širši pojem in zajema človečanstvo, nacionalistična politika pa izključuje celo lastne rojake, kar nujno vodi v zločinsko politiko v odnosu do človeštva. Voranc je nacionaliste prikazal kot skupino ljudi, ki stopica na istem mestu kakor klerikalci pod streho krščanstva.

Med razgovorom sva prišla do njegovega doma, kjer naju je sprejela njegova mati: čvrsta, nekoliko upognjena od trdega dela. Spominjam se še, da me je Voranc predstavil, da smo se smejali, ko sem pripovedoval, kako sem iz Kotelj nosil kislavo na Leše. Mati me je povabila za mizo, Voranc pa je »štarihal« po policah in položil na mizo pest kloc. Malicala sva domač sir in kruh. »Še koroško vino manjka,« se je spomnil Voranc in brž odšel z glinastim vrčem v klet. Mati je tožila, češ kdo bo letos prešal mošt, ko se Anza ženi na Stražišče. Voranc jo je tolažil, vendar mu je iz oči prav tako gledala skrb. Kmalu je pogovor oživel in mati je obujala spomine na vesele in žalostne dogodke v družini, kako sta z očetom vodila težko borbo za obstanek. Še predobro sem vedel, da ji je moralo biti življenje težko. Vzga-jati štiri razgibane fante, gospodinjiti in trdo delati na polju, pri tem pa ohraniti duševno vedrino, ni lahko. Pred tako žensko naj vsakdo vzdigne klobuk z glave. V tem razgovoru mi je Voranc predstavil svojo mater kot živo kroniko. Od tod torej njegov prirodni dar za pisateljevanje, sem si mislil pri tem.

Še ko sva se poslovila, sva grede raz-

pravljala o vlogi kmečke žene v ožjem in narodno političnem pomenu. Oba sva bila edina, da je kmečka žena ob naši etnografski meji steber, ki vztrajno zavrača valove potujčevanja, saj vsaka kmečka mati najraje čuje od svojih otrok rodno, slovensko govornico. Tako sva šla po poti, po kateri je Voranc hodil v šolo. Ni ljubil šole po krivdi učitelja, ki je sovražil slovenske otroke. Posebno na piki je imel ta učitelj učence, ki so bili naročniki knjig Mohorjeve družbe. Ko je Voranc imenoval učiteljevo ime, sem se moral smejati. Spomnil sem se, da mi je profesor Apih na celovškem učiteljskem pravil o tem učitelju zelo smešno zgodbo. Pri maturi ga je vprašal profesor Apih za spol nekega samostalnika iz nemške slovnice, učitelj — tedanji maturant — pa mu je v zabavo vse komisije odgovoril: »Entschuldigen Herr Professor, ich kann die Geschlechts-teile nicht gut unterscheiden« (Oprostite, gospod profesor, ne morem dobro razločevati spolnih delov). — No, sedaj ga je zopet zanimalo življenje na celovškem učiteljskem. Govoril sem mu o sistematičnem vcepljanju vsenemškega duha v nove generacije učiteljev. V tem učiteljskem so se vzgajali germanizatorji za spodnjo Štajersko, Primorje, Češko in celo za Albanijo, jasno da tudi za slovensko Koroško. Vsi ti kandidati so bili seveda podprti z znatno gmotno pomočjo. Težko je bilo slovenskemu dijaku ohraniti narodno samobitnost v taki okolici, kjer je bil diskriminiran za vsako malenkost kot »windi-

Vključujemo dva prizora s takega popotovanja po hribovskih domačijah tega kraja. Čeprav gre za mošt — pa kakšen mošt! in kruh, je v podobah gostoljubnost, ki biva tod. Od nekdaj je bilo tu tako, če je le letina storila.

schler Hund« pri pretežni večini profesorjev in sošolcev. Po nastavitvi pa je bil gotovo preganjan od oblasti.

Za ponemčevanje so prejeli pangermanisti redne podpore od deželne vlade, od Schulvereina, od Südmarke, zaščiteni pa so bili po Volksratu za Koroško. Voranc je prikimal in poudarjal, da moja pojasnila odgovarjajo njegovemu tolmačenju o nacionalistih.

Zatopljen v razgovor nisva niti opazila, kdaj sva pustila za sabo »kislavo vodo« in grofovsko žago. Stopala sva po ozki, kameniti hribovski poti, ki je vodila proti neki soteski k nekdanjemu bivališču Vorančevih staršev. Opozoril me je, da je našel ob tej poti nekake brušene kamne, ki so izgledali, kot bi bili stekleni. Zatopljen v iskanje teh kamnov nisva niti opazila, da jo reže za nama naglo neki potnik. Šel je hitro, brez pozdrava mimo naju. Voranc se je hudomušno nasmejal in rekel, da gre gotovo presenetit somišljenike, ker je prepričan, da bo sestane danes, ko je 1. maj. Rekel je še, da počakajva na drugega kontrolorja. Ta pa ni hotel priti, medtem sva našla nekaj lepih kristalov apnenca različne velikosti ter sva jo na Vorančev predlog ubrala proti Selam. Obiskati sva hotela pisatelja Meška. Očividno je to pot premeril že večkrat.

Pisatelja Meška sva presenetila sredi marljivega dela v mali sončni sobici. Z veliko vnemo je skušal pripraviti za naju dva stola. Povsod, kjer koli je bilo kaj prostora, so bili namreč položeni popisani lističi in knjige. Kar naprej nama je zatrjeval, da ga ne motiva. V razgovoru je povedal nekaj o delu, ki ga končuje. Potožil je, da le težko ustreže vsem pozivom in prošnjam za literarne prispevke. Ko je omenil, da ni doma gospodinje, ki bi nama postregla, sva ga povabila v gostilno. Rekel sem, da sem na leškem odru režiral igro GOSTILNIČAR PRI SV. ROKU, ki jo je napisal učitelj Ferjan. Rad bi videl gostilno in ugotovil, če je bila režija kolikor toliko v redu. Meško se je zanimal za pisatelja, ki je bil po rodu iz Slovenjega Gradca. Ko smo bili postreženi, me Voranc vpraša, če odgovarja original moji improvizaciji. Vino je boljše, sem mu rekel, in gostilničar ni v krilu. Smeje je vprašal pisatelj Meško, če smo izplačali našemu dramaturgu zasluženi honorar. Rekel sem naglo, da si je pisatelj pridržal pravico do brezplačnega dela. »Usoda slovenskih pisateljev,« je pripomnil Voranc navidezno razočaran. Pisatelj Meško nama je, na najino prošnjo pravil razne doživljaje iz svojega župnikovanja na Koroškem, zlasti iz okolice Beljaka. Po prisrčnem slovesu sva jo z Vorancem mahnila proti Ravnam.

Sedaj sva razpravljala seveda o Meškovem deležu v slovenski literaturi. Govorila sva o njegovem vztrajnem delu med koroškimi Slovenci in njegovem nesebičnem delu med preprostim narodom. Tako sva pričela govoriti o patriotizmu. Vprašal sem Voranca, kako naj razume in razlaga patriotizem komunist. »Poglej oreh,« mi je dejal, »včasih ga je sama lupina, včasih pa ima zdravo jedro.« Nacionalistični patriotizem je sama lupina, iz nje ne vzklije novo, boljše življenje. Nasprotno pa bo ustvaril socializem boljše družbo in boljše

Tudi ta slika je od nekega s Strojne — posnetek pred 40 leti. Že tedaj so morali loveci ceniti moštovno sorto tega predela. Rok Vušnik je prvi z leve spodaj, pa Miho Jevšnikarja še razpoznamo, Hajnriha Lasnika in strugarja L. Topliča. Bo treba pač pogledati in imena dopolniti.

pogoje za življenje. Delavstvu se ne bo treba potikati po svetu, kruha bo doma dovolj.

Že se je stemnilo, ko sva se na Ravnah poslovila. Po petnajstih letih sva si šele ponovno stisnila roke v coni angleške zasedbe.

Epilog: Nekaj dni po tem sprehodu, bila je menda nedelja ali praznik in smo imeli obisk delavcev-izseljencev, so prišli orožniki ter me odpeljali na žandarmerijsko postajo. Zaslíževali so me tri ure. Zaslíževal me je mlad poročnik po napisanem programu. Moji odgovori so ga očividno spravljali v zadrego, da je iskal nasvetov v sosednji sobi pri nekem pravniku. Seveda je šlo za Voranca. Večer pred tem sem dobil obvestilo, da se mu je posrečil beg. — Nekaj časa je trajalo, da sva poročnik in jaz ugotovila, za katerega Kuharja gre. Nato sva se pričakala za dan izleta, saj sva se s Kuharjem večkrat sešla. Hotel je vedeti, kam sva šla in kaj

sva govorila, a končno, kaj sva iskala pri pisatelju Mešku. Pojasnil sem poročniku, da sva govorila o slovstvu, ki ga kot pisatelja predvsem zanima, o domačih imenih gor in hribov. Tu sem ga moral pomiriti z zagotovitvijo, da se je Kuhar zanimal samo za hribe južno od Meže in to posebej za neko »Požganico«. Poročnikovi domnevi, da naj bi Kuhar pisal kako plansko razpravo, sem rade volje pritrdil. Nikakor pa ni hotel verjeti, da sva šla s Kuharjem k župniku Mešku na spoved, ker je zanesljivo obveščen, da nismo šli v cerkev, ampak celo v gostilno. Rekel sem mu čisto resno, da se lahko izobraženi ljudje izpovejo tudi pri glažku vina in nekaterim gre to še laže, saj je znan latinski izrek: in vino veritas.

S tem je bilo zaslišanje končano. — Žandar stenograf se mi je po nekaj letih v Velenju predstavil in rekel, da še vedno hrani ta zabavni zapisnik.

Spomin ob 11. obletnici Vorančeve smrti.

Prof. Stanko Kotnik:

SREČANJA

Ljudskemu pesniku za jubilej

Zgodnjepomladni večer v prvih dihih svobode, leta 1947. Mariborska Kazinska dvorana trepeta v pričakovanju. Večer slovenske besede na Koroškem!

Žejni smo je, lepe slovenske besede, ki so nam jo trgali iz ust in skušali iztrgati iz srca. Zlasti mi, mladina, dijaki. Utrne se vznemirljivo opojen spomin: na knjige v materinščini, ljubosumno in strahoma skrivane po podstrešjih, na dragocen droben zvečič s pesmimi, ki se je zanj vsako mesto zdelo premalo varno.

Nocoj pa — koroška beseda, ta naša večna posebna radost in bolečina!

Preblisk otemni in pričakujoče zrem z drugimi proti vhodu. Prihajajo! Znani in

neznani. Ingolič je tu, je tisti tam morebiti sam Prežih?

Med njimi pa kar se da preprost, skoraj šibek mož s platnenim cekarjem čez roko. Nerodno mu je, malce zmeden je kljub dobrodušno domačemu prigovarjanju.

Nato pa kot prvi po pozdravnih besedah stopi pred nas. Po koroško prebere odloček iz Drabosnjaka ter sproži živo pri-trjevanje, da poročevalec vneseno zapiše:

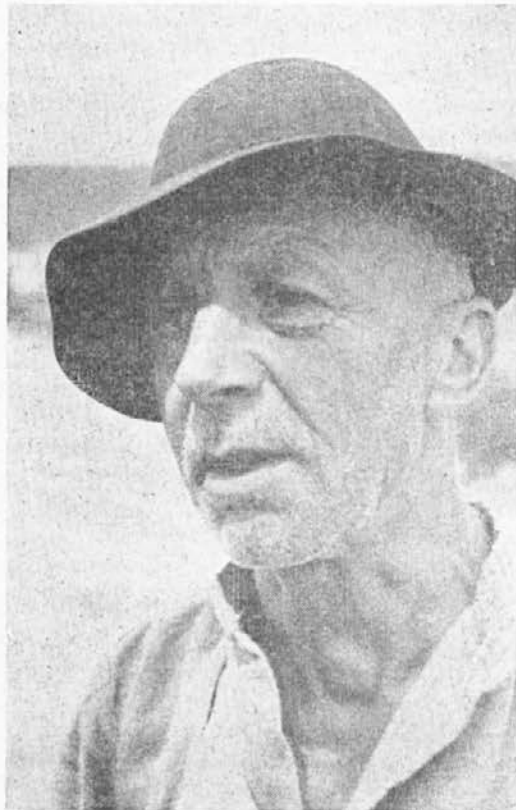
»V tem nastopu je bilo nekaj simbolično pomembnega: skozi stoletje sužnosti in borb našega koroškega ljudstva sta si roko podala dva ljudska pevca, dva sloveča bukovnika te zemlje — kakor v živo zavezo,

da naša beseda in naša pravica do nje nikoli ne zamre.«

A ko nam pozneje prebere še dve svoji pesmi, dvorano znova zajame burno ploskanje. Ni bilo to navdušenje ob vrhunski umetnosti, ganil nas je preprosto skromni odposlanec iz Koroške in njegova prisrčna domača beseda. Hkrati je bil to živ izraz globokega čutenja z brati onstran meje, katerih usodo so tedaj krojili nekje daleč za zaprtimi vrati.

Preprosti mož je bil — Blaž Mavrel s Strojne.

Drugo srečanje čez nekaj let, le bežno sicer, je bilo čisto nepričakovano. Sklanjal sem se nad učenostjo v ljubljanski uni-

Jubilant — eden izmed originalov te dežele, ki se kdaj pa kdaj oglasijo tudi na straneh našega lista. Zadnja taka je menda bila pesem o moštu.

verzitetni knjižnici, ko vstopi študentu nič kaj podoben mož. Seveda nismo gledali več v knjige, vsaj jaz ne. Pa se mi zazdi nekam znan. Da ni tisti Mavrel? — vrta spomin. Prepričam se z njegove »legitimacije« — zavoja z naslovom, ki ga je bil odložil pri vhodu. Lej ga no, celo v tako knjižnico ti jo primaha! Najbrž je na poti

Zagodli so, kakor se spodobi

Takrat 11. decembra lani je bilo to — koncert godbe ravnskih železarjev. Dirigiral je kot gost naš rojak Drago M. Šijanec, dirigent filharmonije v Buenos Airesu. Ne bomo pozabili.

O tej stvari bi sedaj radi tu kaj več napisali, a na skromnem uredništvu ne znamo vsega, takih glasbenih ocenjevalcev oziroma kritikov pa primanjkuje tudi pod Uršljo goro. Rešil nas je Vlado Golob, ki je v »Večeru« o vsem skupaj takole povedal:

Ravenska godba si je pod vodstvom svo-

skozi Ljubljano, pa je izkoristil redko priložnost. —

Spet so minila leta in poklic me je zanesel v njegove kraje. Malo prej mi je bil vzbudil ponovno zanimanje s prevodi Prešernovih nemških v Mohorjevem koledarju in še bolj s posrečenim pismom, kjer se je predstavil. Tako sem nazadnje lepega dne povprašal, kod se gre na to njegovo Strojno.

Odtihmal sva se videvala večkrat. Ob prebiranju pesmi in izvirnem rešetanju kulturnih pa drugih zadev (vse živo spremelja in samostojno presoja), kjer mu večsih morda tudi nisem zadosti prizanašal z nadležnostjo, so v meni poteza za potezo rasli obrisi njegove svojevrstne osebnosti. Zanimive v izkušnjah in samorastne v nazorih pa seveda po ustvarjalnem gonu in dosežkih, najsi so bolj ali manj uspeli.

Zdi se mi, da zadeto izraža srž Mavrelovega življenjskega spoznanja portret, ki bi ga lahko ilustriral z njegovimi lastnimi verzi:

Življenje nas več ali manj goljufa,
ves trud in napore nikoli ne plača.

Za marsikaj prikrajšan kakor da otožno zre, kako teče življenje mimo njega, a goljufa pravzaprav tudi tiste, ki mislijo, da ga zajemajo z veliko žlico. V disharmoniji sveta najde zase uteho vsaj v pesniškem ustvarjanju:

Zapoj mi torej, pesmica,
ozdravljaj srce bolno mi,
teži me sreča trnjeva.

Pred skoraj 40 leti je prvič zaupal svojo besedo (takrat še v prozi) javnosti. Zvenela je fantovsko samozavestno, upajoče. Potem v presledkih vse bolj kaplja vanjo pelin. Do danes.

Med vojsko ga žge bolečina ob narodni nesreči, da jo mora skrivaj prelivati v rime. A blaži zavest, da nismo klonili. In prav te verze mu sam Voranc izbere, da z njimi spregovori v svobodnem Mariboru. Z narodom in za narod je čutil zmeraj.

V mesecu, ko bomo ob smrtnih dnevih slavili velika vzornika Prešerna in Prežih, se spomnimo tudi preprostega slovenskega ljudskega pevcu Mavrela, ki je z obema vendarle nekako duhovno povezan. Srčno mu zaželimo, da bi — tiste dni sam jubilant — skoraj dočakal izpolnitev vsaj ene želje, izdajo prebranih pesmi. To bi mu bilo ob 65-letnici primerno vezilo za kulturno prizadevanje.

jega dolgoletnega in neumornega kapelnika Jožka Hermana pridobila že velik sloves, saj je najboljša v našem okraju, pa tudi v republiškem in zveznem merilu sodi med najiminitnejše tovrstne ansamble. Največji delež pri tem uspehu ima poleg sposobnega kapelnika seveda prizadevni in vestni godbeni kolektiv, ki obstaja že polnih petnajst let in je v tem času mnogo doprinesel h kulturnemu dvigu svojega kraja. Slednjič, a ne nazadnje je treba omeniti tudi delež, ki ga ima v tem pogledu kolektiv ravnenske tovarne. Kultura je

vselej potrebovala mecene za svojo rast: v socialistični družbi morajo biti meceni komune oziroma delovni kolektivi, ki nato črpajo v kulturi sile za svojo duhovno rast, brez katere ni skladnega človeka.

Ravenska godba dobro opravlja to svojo funkcijo, pri čemer ji pomaga ravenska glasbena šola: deset mladih klarinetistov, dva mlada flautista in še sicer vrsta mladih ljudi v orkestru najbolje izpričuje to povezavo med šolo in krajevnimi potrebami, zato lahko tako pomlajena godba tudi mirno gleda v bodočnost.

Da bi še bolj poglobili svoje delo, so ravnenski godbeniki poklicali za dirigentski pult tudi našega uglednega rojaka, ki se mudi v domovini: Draga Marijana Šijanec, ki se je vabilu rad odzval ter dirigiral 11. decembra v Ravnah samostojni koncert godbe. Spored so sestavljale popularne skladbe skladateljev Fučika, Rossinija, Schuberta (I. stavek h mol simfonije), Verdija, Brahmsa, Dvořaka in Gotovca, kratek komentar je pa podal Jožko Herman. Koncert je vsestransko zelo lepo uspel, saj so godbeniki izvrstno odigrali tehnično in interpretacijsko zahtevne skladbe.

Velika pohvala gre požrtvovalnim godbenikom, ki so ob svojem težkem vsakdanjem delu vztrajali pri napornem študiju. Prav tako pa gre vse priznanje dirigentu Šijanecu, saj je to menda edinstven primer sodelovanja profesionalnega dirigenta z amaterskim ansambлом, ki lahko v določenih pogojih rodi lepe sadove.

Ravenčani so polnoštevilno obiskali koncert svoje godbe in našli na njem tudi mnogo plemenitega razvedrila, s priznanji dirigentu in godbenikom pa nikakor niso štedili.

Vse je omenjeno in vsi so omenjeni, zato bi mi tu rekli samo še: hvala Vladu Golobu, da je prišel na Ravne in ta naš svet še enkrat rad imel.

Na slike smo zadnjič pozabili

Namreč objavili smo jih že, le zapisali nismo, kdo jih je napravil oziroma dal. Takole smo jih zbrali:

— Naslovno sliko nam je prijazno posodila uprava lista »Večer«.

— Slike na strani 3 so menda vse Ocepke, pa tudi tiste na straneh 4, 5, 6, 7, 8 in 9. Ena je vmes urednika J. Gala iz Maribora, kakor tudi ona na strani 12. Dalje so Ocepke na straneh 19, 27, 33, 38 in 40.

— Tudi slika na strani 5 je posnetek J. Gala iz Maribora. Teh posnetkov smo dobili več in so si čisto podobni, a izbrali smo Galovo.

— Celovski gimnazijci na strani 15 so posnetek prof. Golčerja.

— Montažne skupine na straneh 17 in 30 ter slika na strani 31 so delo našega fotokluba (Franc Kamnik). Kamnikovi sta tudi dekleti na strani 20.

— M. Dolinšek je dal spodnji sliki na straneh 22 in 23 ter žerjav na 24, kakor tudi pogled na Reševalno na strani 32.

— Rudarska sekirica je vsestransko prispevek prof. St. Kotnika.

— Topla na strani 35 je posnetek St. Marchiottija.

Mislimo, da smo vse naštetli in da nismo česa narobe prisodili. Vse so lepe in vsem lepa hvala za sodelovanje.

Slike za današnjo številko pa so prispevali: Prof. St. Kotnik — naslovno in stran 15, dalje J. Gal, Fr. Kamnik, Exportprojekt, J. Petrač, Ocepek, Stampah, Dolinšek in neznani.

VADA ZHERNA BITI — SMERT

An rat tem bojím gmain ludem, k pomozhi tiga zdrauja

V zadnji številki letnika 1958 smo objavili ta rokopis o ljudskem zdravstvu iz Podjune, ki ga je dal naši študijski knjižnici J. Pratkanar iz Mežice. Gre za nasvete in recepte, kako se »tem boleznem priredit al pomagat more...« Tudi sol in kis nista kar tako: »zmežaj, poštrihaj roke na dlani inu noje na podplateh ribai — pomaga za zjieranost«.

Stara, vsa orumenela knjiga s črnim pisano mi leži na mizi. Popisana je z raznimi recepti in nasveti za to ali ono bolezen, da bi si ti »gmain« ljudje, ki niso mogli do takrat dragega in redkega zdravnika, lahko pomagali.

Pred več kot 150 leti je prav ta ista knjiga, ki jo imam pred seboj, ležala na mizi pred možakarjem, ki je bil morebiti svoje dni črnošolec v latinskih šolah. Morda bomo lahko v prihodnje razvozlati vprašanje, kaj je bil po poklicu mož, ki je pričujočo knjigo popisal. Takrat torej so pred tem možem, ki se je pisal Johan Bunčik, ležale te »bukve« s še praznimi listi. Na mizi mu je stal črnilnik, v roki pa je držal pero in počasi, previdno oblikoval besedo za besedo ter polnil strani. S ponosom in zadovoljstvom je lahko pogledoval prve popisane strani. Zakaj pa ne?! Ni kar tako po domače — slovensko — pisati knjige in iz latinskih ali nemških »bukve« na naš jezik prestavljati, pa še celo o »arnijskih« rečeh. Dosihmal je le malo takega branja bilo pisanega v slovenščini. Saj šele okoli 1780. leta je idrijski ranočelnik Anton Makovic z Valentinom Vodnikom prvič dal tiskano knjigo o zdravilstvu v slovenščini. Verjetno, vsaj tako bi človek sklepal iz predgovora, je Bunčik želel, da bi se knjiga tiskala, a do tega ni prišlo.

»Arznyske rozhne bukvice«, tak je naslov knjige. Pisane so z namenom, »kir več¹ barti s temi arcnijami tem boleznem priredit more... vsem ludem k nucu z enem krakem napovedovanjam kaku te Bolezni nar več iz vade spoznat more. So prvič pisane od Jožefa Šlag: zdei pa od Johanna Bunčika.

Johann Wunčik descripsit hunc librum ab aliis libris in regione Carinthiae parochialis Eberndorfensis die 3. Martii anno MDCCCXVII².

Predgovor

Jesz Johann Wunčik sim za čell v božjem Jimeni lete Bukvice po drojeh starih ozdraulenikou³ Buklah v eno lepo oringo doli pisati. Bog je meni dal to srečo da sem je popisal, zakai, moje želje je bilu z mojih mladih dnih da bi jaz ene Arcnyske Bukve popisau v slovensko špraho za volo tega kir je v tei sprahi malu takeh Bukvic, da tisti katiri le samu slovensko spraho znajo inu pa očejo inu pogerajo Arcnyske reči vedet, inu tem Bolnikam pomagat inu knim h pomoči prit, o vy moji lubeznivi Slovenci jesz vam zdei očem, jesz vam zdei dam na svetlobo, inu na dan le te Arcnyske ročne Bukvice, da bi se vy rezgledali, inu zapopadli inu tude

zastopili te ptuje Arcnyske jamane, inu nucat vedeli Arcnyske reči ja žiher rečem da eni katiri bolniki po Arcnyah hodjo inu z Nogami cepetajo katire bi vam iz boleznim pomagale al pomagat mogle al nucat Arcnij neveste ja žiher rečem da še ta bolnik ne vie kai ima za eno boliezen v teh Buklah boš nešal Rigelne od Pulusa al žile, inu od Vada, iz katireh Rigelnou boš boleznim spoznal, inu zgruntu kai za ena bolezen al Complexion bode. Ta Bukli so en Hišni Apotek k zdrauji tiga človeškiga Trupla kader je slab, riven inu brez vse moči dol potert. O lubi Bolniki inu ozdrauleniki vse vam jesz vunšam⁴ kar je vteh buklah povedanu, zapissanu, inu naprei položenu bodi vse vam hnuco, inu večnemu Bogu k časti, Amen.

V Koroški Duželi, v Podjunskei Dolini, v drabulkei⁵ Fari, v Visi v Lovankeh na 3. Martii 1817 Johann Wunčik.«

Tem preprostim, »gmain« ljudem in tistim, ki samo slovensko znajo, je namenil Bunčik knjigo, te nasvete, da bi sami lahko iz njih spoznali boleznim ter kako morejo boleznim »pried« priti, torej zdraviti.

Za predgovorom si sledijo poglavja za poglavjem. V začetnih opisuje na kak način se ta ali ona bolezen lahko spozna.

Prvo in najboljše poglavje je o vodi oziroma kako iz vode spoznamo boleznim. V drugem poglavju govori o »pulsu«, v tretjem o boleznim glave, sledi poglavje »od pers — od tega kašla«, peto poglavje je »od črevesa«, šesto »od glidov«, sedmo — zadnje — »od štip«.

Na kratko naj sledi popis posameznih teh poglavij s kratkimi izvlečki zanimivih ugotovitev in receptov:

»Ta I. postava od Vada

An rat tem bojem gmain Ludem k pomoči tiga zdrauja... inu tudi tiga človeka Vado (ali Scajnc) ino Naturo spoznat na to vižo koker ti štirji Elementi Ogin, Luft, Vada, inu ta Zemla taku se tude na štirij Tale (deile) farbe spozna eniga človeka vada, inu Natura inu Bolezen.

Kadar je ta vada redeča inu tausta ali motna pomeni da ta človek je bolan od Hica inu Faihtigkosti te kervi... Hica stori redečo vado, al pa tudi kar vselei.

Kadar je vada biega inu tinka ali redka pomeni da je ta človek mersle inu suhe nature z Melanholiš Complex. blede farbe.

Kadar je vada redeča kakor zlato — pomeni eniga zdraviga človeka.

Kadar bode ta vada metna, inu motnoba k podno leže, pomeni da ta Natura se čisti, inu sto boleznim štrita inu vunkai žene.

Bela vada koker enu Mleku... pomeni da želodec kne cera.

Od černe farbe te vade.

Ena černa Vada z černo Materio na podni v anei oistrei Merzelci, pomeni glavobolaje, inu pomankaja tiga spomina, inu žalost te Pameti.

Ena černa Vada kader ko taku kapeče kaple pomeni to Smert...

Zdei h tredkemu od Svinčane farbe te Vade.

Svinčana farbe Vada inu eno malu na černo nagiena ku je poprei zelena bila pomeni Smert.

... od Zelena farbe te Vade.

Ena zelena Vada v eni močnei merzlici pomeni Smert.

Ana zelena farba Vada kadar sa človek okuovo želodca toži, inu mihene meglice na podni ma pomeni, da je ta človek kai giftnega popil.

... zdei od redeče farbe Vada.

Ena redeča metna Vada pomeni bolaično teh Jeter.

... Zdei od Rumene Farbe te Vade.

Ena rumena Vada v kateri se ena materia vozi koker Vaszi pomeni bolezen teh Ledvic...«

Predaleč nas bi zavedlo, če bi si hoteli ogledati vse, kar je zapisanega, saj ima knjiga čez štiri sto strani. Ob vsaki barvi vode navaja po deset in več primerov, kakšne boleznim se dajo ugotoviti.

Nadalje piše »od boleznim teh reči, katire sa v teh Vadah znajdejo«, in sicer: »od Pena na vadi kai pomeni; od kervi... kadar se naide; od Peiska Vadi kai pomeni; od tiga natirlih Semena v tei vadi kadar se naide kai pomeni; od Mešičou; od Megle Vadi; od Laszi vadi; od šupou Vadi...«

Kadar so vse žvaht šupi v zmoeinei Vadi pomeni eno nosačo ženo.

Kadar so ti župi redečkasti pomeni da nosi eniga Sina kadar so pa župe bele pomeni eno Hčer.«

Sledijo še »Materie Vadi kaker Otrobi, Prah, grob Materia, Heter, Materia v vadi katira se napodni znaide koker ena Megla kira zjutra ven zemla pride.« Nazadnje še »od te na scerane faihtigkosti vadi.

Ta vada v kateri sa v sverhnem talu glaža ena scerana faihtigkost znajde pomeni to bolezen te Persz inu krakdo sapa...«

»II. Postava od Pulusa (žile)

En zapopadik ali rezločik kai sa še more na Pulus al žilo spoznat.

... Merkai da Moštvo ma veči Pulus kaker ženstvo... Hica stori Pulus hiter, Faihtigkosti stori Pulus velik — Suhota stori Pulus mihen — Merzlota stori Pulus terd.«

V tem poglavju je popisano, kako se spoznajo ob bitju žile razne boleznim.

»Ta III. od Glave

... Rati inu Mitelni... h pomoči vseh žlehtneh boleznim...«

Zvunanje Arcnie za zjieranost:

¹) Zaradi lažjega branja sem za sičnike in šumnike uporabljal današnja znamenja in ne bohoričico, kot je v originalu. Tako imamo v knjigi s za z, l za s, sh za ž, zh za č, fh za š in z za c.

²) Prevod — J. W. je napisal to knjigo po drugih knjigah v deželi Koroški, fari Dobrla ves dne 3. marca leta 1817.

³) ozdraulenikov — tisti, ki ozdravlja.

⁴) vunšam — voščim.

⁵) drabulkei — pridevnik dobrloveški (Dobrla ves).

Essih inu sol zmešai, poštrihai roke na dlani, inu noge na podplateh ribai pomaga za zjieranost.

Za dober spomin, kader eden rad pozabi:

Rosmarin nu nucai, stárka (močnei) spomin... inu z noterne glide Sonzica v vini fusai inu pij, stori dober spomin.

Za Ranna na glavi, za bolezen zadi v glavi, za... krasta na glavi, za vuši inu gnide... Tako si sledijo poglavja o boleznih in poškodbah na glavi. Dalje spet:

»Kadar Vaszi ven grajo na glavi... Knoblah stolci ino Saft ven žežmi, glavo zmivai, -obdrži Laszi...

Kaj stori Laszi rasti:

Orehove Lušine žežji h pepello, z'mešai je z Vinam inu Olejam inu glavo pomaži, kne pusti Vasi ven past inu stori otrokam Vasi rasti...;

Černe Laszi storit; Kieri bi pa rad Laszi pregnal (pregnala)... za Nušeške al šnuphen...

Zdai od Bolezni teh očies; za Mreno v očeseh; Za šarf pogled; za hicik (redeča) inu otekle očiesza; za temna očiesia ali pogled...

Od boleznih tih Vušet... Kader aden tousto sliši: Brančurjou (Brinou) olei spuisti noter v Vuho, stori slišat... Za Nuész... O Vust Od Zobou bolezen od kod pride... kadar orehe grize inu jei, od sterdi, od syra.

Za Bolezen v gerli; kader sapa z vust smerdi; Za Krigelco zgubleno špraho inu tihu... Klobeh z' kuhai, inu z' mečkai sterdjo inu nucai, stori dobro štimo...

Ta IV. Postava od Pers

od tega Kašla inu Katar... daje nasvete za »Ta Kašel inu Katar; od kervi pluvanja za hico; od boleznih teh Pers inu Nedihe od kod pride... Nediha pride od Praha, koker od pometanja teh hiš, ali respušanja tega zabeva, inu Rajanja, inu praja...; Za Nediho inu žlaim na Persih; Za Bolezen, ali bolna Perszi...; Za Persi čistiti; Za Bolezen teh Pluč; ... Od Bodja; ... Od Bolezni tiga Serca... Volovje jezik nucai, je za Serce... z Gartražovo žaubo maži to serce al persi... Od jeter...

Ta V. P. od Črovesa...

Vseh vrst boleznih našteva ter navaja, s čim se naj zdravijo: »za boune črovo... za Vetre, za bollna Ledvica... ta redeči voloujiga jasika Korien, v Vini kuhai, inu pij, pomaga za bouna Ledvica, kader je pa merselca, pa strdi eno... Za kemen v Ladih, inu v Miehu... kadar se vada zapirje... Rapuncl solato jei, šterka moško naturo... od griža... za Pruh.

Ta VI. Postava od Glid, od Beder boleznih

Za Kerča... Za Fergiht na glidah... Za otekla Noja... Černi Korien z' Mastjo mešai, inu čriesz podei, ozdravi stolčana inu strupana glida... Za božji žlak... Od Kuge al Pomorie.

Od kod sem pride inu kaki hitro gre napre, kader bi rad vidu al je žie blizu, al je žie tukei; vzemi eno frišno zaklano messu, natekni jo na eno ranto ob nueč al bo messu čerņu zjutra, taku je žie čriesz šla, naprei regiera, ostani v hiši, inu kadi smoljam, inu z briezjam... kene nucaj čebula... zakai tue vse kušne gifti, nase vleče... Piber nel Korien je za Kugo, preid stojj tej gifti...

Za Posteino v Perseh... Od Francossa, ena huda boliesen... tue ena štrafa božja... pa je ena elendna boliesen sa ga vse šaiha inu boij tue pride tude kader eden per Enei leži da ma to boliesen...

Za tem ima opisane razne rane: »Za špile, al trnje al žrebl al kušice ven dobit«.

Na kraju tega poglavja pa so navedene razne ženske bolezni »od spočetia... kui stori Fruht temu ženstvu... za Boliesen [] Kimpeti...«

»Ta VII. P. od štop

Vse žlahne štupe storit kiere so probirane ali skušane per veliko bouneh Per-

šonah... od Medbedove masti... od Lesičie Masti...«

Na kraju ima še »Zapopadik le teh Bukvic po oringi Alphabet«.

To je bil kratek pogled v te stare »Arznijske« bukve. Da, listi so že urumeneli. Zdaj ni teh »bojev« ljudi, zato jim ta knjiga ni potrebna. Mirno jo položimo spet na polico v študijski knjižnici. Varno jo čuvajmo, zanimiv dokument razgibane bukovniške dejavnosti na Koroškem. V prihodnje kdaj pa morebiti kritična beseda o piscu in knjigi, nje vsebini in jeziku

prof. Tone Sušnik

Ideali ne umirajo

Hotuljsko dekle je stalo ob grobu, tako občutilo in zapisalo. Naj bo za spomin ob 11. obletnici njegove smrti.

Grob ob zidu, vrsta vencev in kite cvetja Te varno oklepajo v svoje neizbežno okrilje. Stojim na kamnu in Tvoje oči me skozi blede soj sanjarjenja pronicajoče izprašujejo: »Po kaj si prišla? Si tudi ti ena tistih, ki pri meni iščejo navdahnjenja za vzlet na Parnas? Tako si še mlada in to je taka spotika na tvoji poti...«

Ne, nisem prišla zato! V meni gori ena sama velika želja, da bi se še kdaj našel kdo, ki bi v svojih delih slavil lepoto nje, po katere obronkih sva midva pasla bicke. Dobroto nje, ki nama je z ljubečo skromnostjo odmerjala grižljaje ovsenega kruha, in trpljenje njiju, ki sta naju v bolečinah rodili ter nama v senci odorov peli uspanke.

Voranc, velik si! Velik si bil v mojih otroških očeh že takrat, ko sem Ti ob povratku iz zdravilišča v imenu najmlajših podarila šopek planinskega cvetja. Sklonil si se k meni, me z drhtečo roko pobožal po laseh z besedami: »A, ti si pa Mihevo-va!« — Vsa ponosna sem sem skrila v materino krilo. Takrat sem si sanjavo zaželela, da bi imela Tvoje srebrne lase, Tvojo palico, na katero si se pod pezo boleznih onemoglo oslanjal.

Z leti pa je raslo tudi hrepenenje. Zdaj bi rada, da bi bila moja duša podobna vsaj senci Tvoje globine.

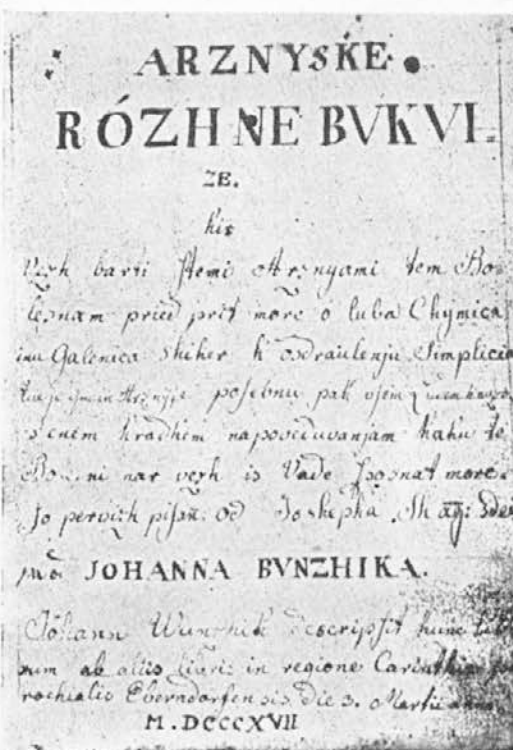
Otožno sklanjam glavo v spoznanju, da mi to ni dano... in jo spet ponosno dvigam, zroč na droben sončni žarek, ki se boječe poigrava na zlatem napisu: »Lovro Kuhar — Prežihov Voranc«.

Moje srce drhti, drhti in se počasi umirja ob globokih zvokih jamniškega zvona, ki najini rodni Koroški oznanjajo večer.

Pisatelj in rojak, ideal naše Koroške si in s svojim slovesom od nje si postal samo še globlji, ker: ideali so večni, le življenje je minljivo!

Od Zilje preko Roža in Podjune, pa sem do najinih Kotelj živiš v srcih preprostega ljudstva kot simbol ljubezni do matere in domovine. Naj Te je zadnja še tolikokrat zavrgla, si ji vendar ostal zvest do konca, zato Te ljubimo, spoštujemo in smo ponosni nate — Voranc!

E. H.

Dragi »Koroški Fužinar«

Po daljšem molku se ti zopet oglašam, da ne boš mislil, kako sem pozabil na tebe, pravzaprav več zaradi tega, da ti ne bi pozabil name. Spominjam se še, kako si mi zagodel v začetku moje pripovedke »Soldaški gumb«. Veš, dragi Fužinar, ni važno, če sem jaz doživel tisto žalostno zgodnico ali ne. Važno je to, da se bom vrnil nazaj k tebi in takrat se mi ne sme več goditi tako, kot se mi je godilo na dopustu in obisku na Ravnah. Eh, takrat je vsak, ki me je poznal, štel »knofe« na bluzi in dejal, da sem lump. Mlajši rekruti so mi mežikali in spraševali, če so Madžarke res tako lepe in še mnoge druge stvari, za katere me je pa sram povedati, ker vem, da bi me moja mama postrani pogledala. No, mamin pogled bi že še prenesel ali... Takole na uho in da ja ne boš naprej povedal (taka je namreč včasih bila na Ravnah navada, če je še danes, ne vem) ti zaupam, da imam »na piki« neko čedno deklico, ki mi je strašansko všeč. Ugajala mi je že takrat, ko mi je večkrat prinesla zajtrk, kosilo ali večerjo tam gor v menzi na Čečovju. Seveda, takrat še nisem vojakov odslužil in nisem imel nobenih »šans«. Ti sam pa večkrat praviš, da gre čas naprej. Tega mnenja sem tudi jaz in zato se bom vpisal v klub »držav z nuklearnim orožjem« in si omislil mlado »atomsko bombico«. Upam, da mi bo ena »bomba« prinesla precej veselja. Kaj bi se zgodilo, če bi si »pridelal« več takega orožja, ugotovi ti sam, naši fantje pa naj vzamejo pouk iz tvojih modrih besed.

Ja, dragi Fužinar. Tvoji mlini so takrat res počasi mleli. Zadovoljen sem, da so še obilno namleli, čeprav me tista dva ljuba sivčka nista dolgo grela na srčku. Če

hočeš, da bodo tvoji mlini hitreje mleli, ti predlagam, da sprejmeš v svoje uredništvo kakšnega normirca iz fabrike. Samo — jamrati potem ne smeš, ker... Sicer pa, saj veš sam, kakšni so normirci. Ko sem bil na dopustu, me je tovariš Praznik vprašal, koliko korakov naredim na dan. Da bi se mu pohvalil, sem povedal dvakrat toliko, kolikor v resnici je. Zmajal je z glavo, potegnil »rihtšibar« iz žepa, nekaj mrmral sam pri sebi in vzdihnil: »Premalo, premalo... Trikrat premalo. Če bi bil jaz tvoj...«

»Ah,« sem ga prekinil. »Jem trikrat na dan...«

»Kaj?« je začudeno dejal. »Ha! Preveč, dragi moj Tona! Trikrat preveč...!«

Seveda, Praznik ni slišal tovariša Mihe-lača, ki mi je dejal, da sem še otročji, ko pišem takele stvari. Kot otrok bi namreč moral jesti šestkrat na dan.

Hm. Otročji?! Kaj pa ti misliš, dragi Fužinar? Mislim, da stari kavljji, ki imajo v svojem privatnem skladišču zgodbic, ki bi presegle vse številke razdeljenih viškov v tovarni, ne mislijo samo na tri poljubčke.

Joj! Šele sedaj sem se spomnil, da ti moram povedati, kako sem se čudil, ko sem bil na Ravnah na dopustu. Veš, toliko novih stanovanj, zgradb, nebotičnikov, lepa trgovina, hej. Verjameš ali ne, ali toliko še tukaj v Beogradu ne gradijo, če vzamemo na število prebivalcev. Najmanj štirikrat smo pred njimi. Pred osemnajstimi meseci sem na Čečovju hodil po blatu in skakal čez jame, kadar sem šel v kavarno. Uh, kakšna trgovina stoji sedaj tam! A ne samo zgradbe. Presenetil me je park pred tovarno, mehanična je spremenila svoj obraz, obrati lezejo proti

Prevaljam, lepe ceste na Ravnah in nova zgradba Doma MIŠ na Čečovju, da o šoli sami niti ne govorim. Ej, čedalje večji gospodje so »ler-pobi«. Edino ta športni stadion pri gimnaziji ga lomi. Spominjam se, ko je tovariš Pavle Golmajer dal predlog za izgraditev rokometnega igrišča. To je šlo ekspresno, a veliki stadion se vleče, kot se je vlekel voz, v katerega so bili vpreženi rak, orel in divja svinja. Iz zapurnih virov sem slišal (zvedel), da je menda preveč raznih »predsednikov«, ki vodijo graditev. V tem so bili pa Prevaljčani bolj hitri in pridni.

Mimogrede bi te rad nekaj vprašal. Ali bo imela nova postaja, ki se gradi, stopnice gor na vrh ali pa je planiran še kakšen lift? Kar se namreč prometa dotika, bodo menda železnico zamenjali »fičoti« in motorji, katerih sem se moral kar naprej izogibati. Ja, avtomobilčkov je mnogo na Ravnah in če bi bil ves tisti kredit moj... Ho, bi živel! Ne, ne bi živel, postavil bi garažice ali pa skupno garažo za konjičke in fijakerje naših cest. Mislim pa, da so »fičoti« že rešili problem parkiranja in »garaže«. Šel sem ponoči ob enajstih mimo gimnazije na Prevalje k teti spat in glej ga hudiča. Vso pot do Prevalj sem gledal drevesa ob poti, ki so se spremenila v »garaže« in sprejela v svoje varstvo »fičote« malih in velikih dimenzij. Celo neke »Opel Rekorde« in druge vrste limuzin sem videl. Od tistega večera sem kar drugače in s spoštovanjem začel gledati na te »šviga-švage« in sem jih v mislih krstil za »hišice miroljubne koeksistence«.

Bil sem tudi v samskem domu na Čečovju, kjer se mi je stara bolha zahvalila za pozdrave. Vprašal sem jo, kako kaj živi.

»O,« je potožila. »Zelo, zelo slabo. Vsem nam so odpovedali stanovanje in sedaj nas preganjajo ko norme v fabriki. Nič več veselja in zabušavanja za nas. Nekaj ljudi je sicer še, pri katerih bi se dalo živeti, vendar so ti tako presneto redki, kot so redki aktivni šahisti na Ravnah. Da je teh vsaj za polovico ping-pong igralcev ali drugih športnikov, potem bi bilo življenje čisto drugačno. Tako pa... veš, od enega šahista, ki vse popoldneve prespi, se ne da živeti.«

Žalostno je pogledala svoje mršavo telo in odskakljala pod neko posteljo.

»Hej!« je nekdo začivkal na oknu. »Danes si brez zračne puške, kajne?«

Obrnil sem se in nasmehnil. Bil je vrabec, ki mi je v starih časih vedno pravočasno ušel.

»Oho! Pozdravljeni!« sem odvrnil in ga vprašal, če je strelska družina kaj pridna.

»Veš,« je dejal, »ne vem ti ničesar novega povedati. Zadnje čase nas ne preganjajo več toliko kot včasih. Mogoče manj trenirajo, mogoče so malo zaspali ali pa so postali zavedni strelci. Sicer pa po-zdravljen! Vkljub vsemu se ne počutim na odprtem prostoru najbolj varen...«

Začivkal je še nekaj na račun »privatnih« strelcev, vendar ga nisem razumel, ker je že odfrčal proti kavarni.

No, dragi Fužinar, čas je že, da še jaz »odfrčim«, ker ti najbrž kradem dragoceni čas. Upam, da se bova lahko še drugič kaj več pomenila. Da pa ne bi pozabil na svojega vojaka, ti pošiljam zgodnico iz rekrutnega centra, v kateri sem se iz gotovih

Predpredpredlanski otroški pust na Ravnah. Takrat slike nismo objavili, ker je bilo prepozno, potem pa smo jo založili... Starejši ljudje smo namreč tudi tu vsaj proti planskemu organiziranju takih stvari, a otroci so videti kar zadovoljni. Za cel hrib jih je in kako so vse napravljeni! Čisto brez te reči tudi zadnja leta ni bilo in nikoli ne bo. Če ni v kakem programu, se mladež pač sama napravi. Naj kar bo, tisočletja je že tako, samo da bi vojske ne bilo.

vzrokov izognil lepotic. Vsebinska je namenjena mladim fantom, ki še niso odslužili vojakov. Naj si zgodnico kar preberejo. Ha, rekruti moji, vi »noter« jaz pa »vun«, ha, ha. Naslov je »Prvi dnevi«. Ker v tem pismu ni več prostora zanjo, preveč nadržati v eno pismo za dvajset dinarjev pa ne smem, bom zgodnico poslal v drugem pismu, ko bom imel pri roki še eno znamko za pismo. Veš, moj ljubi Fužinar, trenutno je namreč nimam, ker sem jo pokadil, ko sem ti pisal pismo. Ne razumeš? Hja, zamenjal sem jo za šest in pol cigarete. Brž ko se mi boš majčkeno oglasil, da imaš za tvoje vojake kaj prostora, bom kar poslal »ono stvar za rekrute«.

Še tvojim mlinom bi se najlepše pripočil in da bi še letos namleli, če me boš sprejel med svojo tehniko.

Pozdravljam vojaka Toneta Bijola in februarso klaso. Pozdravov naj bodo deležni tudi »mladi vojinci«, kot na primer Boris Škrubej in Mirko Juraja.

Prisrčne pozdrave pošiljam vsem pridnim deklicam v tovarni, posebno v medznem oddelku, prijateljske pozdrave strelcem, šahistom, aeroklubovcem, »fuzbalfaularjem«, tovariške vsem Ravenčanom, a tebi, dragi Fužinar, najtoplejše škrabarško-financijske pozdrave.

Tvoj Tone Jakopič

Zemun, novembra 1960.

Še enkrat otroški pust — pa lepotica je vmes

Cvetje je zmagalo

Mario L. Vilhar in ravenski slikarji so razstavljali sto podob

Občinski svet Svobod in prosvetnih društev naše soseske ter Železarna Ravne sta organizirala ob menjavi leta v gimnazijski avli razstavo likovne umetnosti svoje vrednosti in zanimivosti. Odprli smo jo 29. decembra lani in je trajala še v januar letos. Otvoritveno jo je predstavil inženir Jože Borštner.

Pri nas so te stvari redke — predlanskim ena in sedaj ta — zaradi tega gledamo take podobe in namene še bolj neposredno. Ne vemo, kaj bi bili taki eks- in impresionizmi, niti nočemo tega vedeti, da lahko razstavljena dela bliže in po svoje doživimo.

Razstavo smo kratkoma poimenovali »Vilharjeva« že zato, ker je prišel od drugod ter razstavil največ (72) del. M. L. Vilhar je tudi že znana firma z vrsto samostojnih razstav in uspehov doma in v tujini. On nazadnje tudi ve, za kaj gre, kajti pri takih talentih oziroma ustvarjalcih so razstave vsaj potreba, če ne že tudi dolžnost.

Nič manj pa nas ni zanimalo sodelovanje domačih slikarjev, najbrž nekoliko tudi zato, da bi jih mogli po svoje obrati. Vsak dan jih namreč vidimo, a za vse nismo niti vedeli, da tudi slikajo.

Torej zadosti privlačno, kar je pokazala že udeležba na otvoritvi ter številni obiski skozi vse dni.

Mario L. Vilhar je priškrabljal preko pričakovanja zanimivo, pestro, živo. Medtem ko taki umetniki s svojimi motivi, linijami in toni, ki jih neusmiljeno uveljavljajo, včasih zares zdolgočasijo, počenja Vilhar vse drugo. Kakor da bi bil na vsakem kosu drugi. Slika in oblikuje vse od kraja. Že samó z opremo in razporeditvijo ne pusti človeku, da bi zaspal: rože, elektropeč, materinstvo, pijanec, olja, akvareli, kipci in še pesmice vmes. Če bi se kakemu preveličancu še vseeno zazehalo, ga sredi razlage nenadno zbudi recitacija oziroma deklamacija. S svojo osebno živahnostjo napravi iz muhe konja oziroma vse skupaj v svojstveno gibanje. Zadosti je opozoril nase ter na ta način uspel že na otvoritvi.

Naši ljudje ne marajo posredovanih ocen, temveč doživljajo in ocenjujejo najraje sami. Iz tega svobodnjaškega principa tega kraja bi najraje ničesar ne ocenjevali, a nekaj je le treba reči, pa bi takole opredelili:

Vilharjeva dela (34 olj, 13 akvarelov in 25 kiparskih zaključkov) so torej vsa živahna oziroma je živahen celotni prikaz v posameznostih in skupno. Vsaj za tiste, ki ničesar ne odkupijo, je že to dovolj za pozitivno občutje. Posebej pa smo le obstali ob žitu, cvetju, maku, ob vrbah na Danskem pa spet ob cvetju na oknu. Torej

vseeno rože, čeprav dela Vilhar v industriji — morda prav zato. Beneška noč na Bledu nas je zadržala že zaradi kvadrature, klopotec pa je večna lepota štajerskih gor. Mlin na Danskem je spet samo tak klopotec, ki te zavrti v otožnost, kakor tudi Pivka, ki podzemna reka si... Zmagale so torej rože.

Mimo akvarelov lahko hitreje gremo, medtem ko nas kiparska dela zopet zadržijo. Čudno, tu pa je Vilhar spet živahen, vesel: plačo so dobili..., klepetulje, veseli planšarji, športni kibici, fantje na vasi, beg, dva junaka in še katero teh del. Topilec je vsekakor edini prepričljivi Vilharjev tehnik.

Če upoštevamo, da je bil umetnik neutrudno na razstavi, ter da je na večer skočil še k Prežihu in napisal ob štirih zjutraj dve strani stihov »koroške impresije«, smo o Vilharju povedali dovolj.

Domači slikarji pa so se predstavili nekako takole:

Prvi v avli je bil **Franc Boštjan** z devetimi deli. Spet rože — vrtnice in španski bezeg, živo prirodno, medtem ko krajine kar tam povedo, da jih Boštjan največ gleda in »dela« komodno v sobi. Nič ga ne moti, ko slika na primer majske Kotlje doma v zakurjeni sobi. To talentu nekateri zamerijo, mirni in utrujeni pa mu celo čestitajo. Brez dvoma je Franc Boštjan v slikarstvu doma, saj je že po poklicu likovni tehnik, le poenostavil si je celo reč, da mu je vsakoršen motiv na razpolago vsak čas. Cvetiče krajine torej najraje slika pozimi, zamete pa v pasjih dneh in je tudi v tem neka umetnost ali vsaj uteha. Vsemu skupaj se dobrohotno smeje, češ, kaj pa mi morete. Na razstavi sem ga naprosil, da naslika zasnežen mlin oziroma streho s ceglji — enkrat julija se bo lotil stvari.

Sledili sta olji **Gvida Stresa**: domačija in koroška pokrajina. Ničesar noče in nikamor se mu ne mudi. Kar tako je dal tje ti dve sliki in sta lepi.

Čisto v kotu je bil čisto tiho mladi **Tomo Žmavc**. Vseeno pa se ni mogel skriti. Obe, Peca in Tivoli sta se na razstavi javljali kot nekaj, kar nam je vsem blizu. Kar pod pazduho bi ju najraje vzel in šel. Žmavc je mlad in bo zagotovo še razstavljaj.

Potem sta prišla naša zdravnik. **Dr. Bogomir Celcer** ima zadosti svojega poklica in noče ničesar dodatnega. Kar pa naslika za kratek čas, je imenitno. Škoda, da ni napravil sto karikatur, kjer ga zlepa kdo ne poseka.

Dr. Janka Sušnika smo na razstavo bolj prisilili, kot pa povabili, kajti vključil se je šele pozneje s sedmimi deli. Zase dela in za nikogar drugega. Motivi zadosti povedo — pretežki so, da bi mogel človek kaj reči: večidel družina s Suškim vrhom vred, le Falenti, ta stoletni olcar koroških gozdov, je prost in zanj lahko rečemo, da je imeniten. Lastna podoba pa je po izdelku in podobnosti čisto nasprotna Falentu. Predvsem njemu je slikanje razlika za poklic in posvetilo domu.

Zaključil je **Darinko Plevnik** z devetimi deli skoro vseh zvrsti (pastel, gvaš, kreda, linorez, olje). Čisto svojo pot gre. Njegova dela so se na razstavi določeno začela in določeno nehala: od tu do tu je Plevnik. Tako odločno more omejiti samo

Razstavljalci (manjkata dr. Janko Sušnik in Gvido Stres)

mojster svoje mere. Profesor risanja razstavlja na naši gimnaziji na srečo v svojem poklicu vsak dan.

Razstava je bila lepa, bila je dogodek

za vso dolino in se bodo morali naslednji zadosti potruditi, da bodo dali toliko vrednega in zanimivega.

Franc Telcer:

Tam, kjer rododendron raste...

Življenje in delo prevaljske planinske družine

Planinstvo je že od nekdaj priljubljena športna panoga Prevalčanov. Ljudje se radi vključujejo v to družabno življenje, potujejo v skupinah ali posamič po bližnjih vrhovih v kraju. Pot pa jih zanese tudi širom po slovenskem planinskem svetu. Prav v lanskem letu je bila ta planinska družina zelo agilna in pridna pri svojih pohodih. Lepo zanimanje kažejo za pohode po slovenski planinski transverzali, za katero pot se je odločilo že nad sto planincev. Od tega števila je zelo veliko mladine, vendar je bilo med njimi tudi precej starejših planincev. Predlanskim je to pot opravilo devet planincev, lani pa zopet okrog deset.

Število članstva v društvu je preseгло nad 700, od tega je dobra polovica same mladine — mlad planinski naraščaj.

Na vrhu naše koroške gore imajo svojo planinsko postojanko, katera je znana daleč po domovini. Kljub lanskemu muhastemu vremenu je kočjo obiskalo dosti turistov iz domačih kakor tudi iz oddaljenih krajev. Evidenčna knjiga obiskovalcev je prikazala število 4000, nevpisanih pa je gotovo še enkrat toliko. Med temi obiskovalci je bilo zelo dosti mladine. Predvsem so bili ti ljudje iz delavskih revirjev naše doline. Zelo zdrav in lep pojav, ko se po delu ljudje podajajo na vrhove in od tam opazujejo rast in napredek v dolini ter se nabrani novih moči vračajo k svojemu delu.

Planinski odbor se je po svojih močeh trudil, da je postojanka dobila novo eternitno streho, in uredil tudi notranjost kočje. Težkoče in težave so vedno samo s

transportiranjem raznih stvari na kočjo. Transport se vrši še vedno na zelo skromen način, in sicer ga opravlja društveni »Moni štev. 3«, kateri je moral lani triinštiridesetkrat nastopiti pot s težkim bremenom s Prevalj do vrha.

Planinsko slavlje pod Triglavom. Načelnik mladinske komisije M. Kristan predaja na »Dan vstaje, 22. julija 1960, častni pokal prealjski mladini kot zmagovalcu v enoletnem tekmovanju.

V društvu deluje več planinskih skupin. Od teh je najštevilnejši mladinski odsek. Tudi v lanski sezoni so bili ti mladi planinci pridni in marljivi. Prirejenih je bilo veliko daljših in krajših izletov. Vključevanje mladine v planinsko delo je zajelo pri nas res vse, kateri imajo smisel in veselje za to reč. Mladinci so lani prehodili Julijske Alpe, Karavanke, del Kamniških planin in to največ po poteh planinske transverzale. Mladina je sodelovala tudi na raznih drugih področjih društvenega življenja.

Z namenom povezave in spoznanja ostale planinske mladine je bil prirejen na Peci mladinski tabor, kjer so priredili razne planinske igre in drugo.

Nekaj mladincev se je lani napotilo v avstrijske planine. Med drugimi so se povzpeli tudi na Veliki Klek.

Na Homu so si mladinci omislili in postavili višinsko znamenje, ga opremili z vpisno knjigo in štampiljko. Tako si bo tudi ta vrh beležil svoje obiskovalce. Ob tej priložnosti je bila skromna planinska slavnost.

V svojem delu dosegajo mladinci uspehe, za katere jim gre vsa čast. V enoletnem planinskem mladinskem tekmovanju, katerega razpisuje mladinska komisija pri Planinski zvezi, so lani že drugič dosegli prvo mesto in prejeli lep pokal ter druga praktična darila.

Udeležili so se med letom tudi raznih drugih prireditev, kot turnega smuka po Koroški, smučarskih ocenjevalnih voženj pod Triglavom, pohoda po poteh 14. divizije, pohoda v neznanu na Pohorju itd.

Še dosti drugih dogodkov je bilo, zlasti med mladimi planinci, posebno pa veliko veselja in smeha.

Med drugimi so bili živahni in marljivi tudi alpinisti. Nekaj planincev se je vključilo v ta krog ljudi, kateri preizkušajo svoje moči in znanje v tem, da se vzpenjajo na vrhove po stenah in grapah, kjer ni nadelanih poti.

Lani se je skupini na Prevaljah priključilo nekaj mladih alpinistov iz Mežice, tako da sta sedaj delo in povezava še boljše.

Za usposabljanje mlajših kadrov je bil v letni sezoni prirejen na Raduhi plezalni tečaj, katerega se je udeležilo deset alpinistov, nekaj s Prevalj, drugi pa iz Mežice. V ostalem so alpinisti plezali v stenah Raduhe, Pece in Uršlje gore. Pojavili pa so se tudi v stenah Kamniških in Julijskih Alp, kjer so izvedli več težjih vzponov. V zimskih mesecih se je zlasti poživila zimska alpinistika in turno smučanje. V decembru mesecu pa je bil izveden zbor vseh alpinistov na Peci. Alpinisti so v ponos vsemu planinskemu delu na Prevaljah ter dobri vodniki naši mladini.

Gorska reševalna postaja je budno spremljala vso planinsko izživljanje v dolini ter bila vedno na mestu, kjer je bilo treba pomagati.

Že skoraj na kraju našega letnega planinskega dela pa je planinsko skupnost na Prevaljah doletela nemila nesreča.

V sredo zvečer, 14. septembra 1960, se je smrtno ponesrečil naš planinski prijatelj ZDENKO ŠTERN. Postal je žrtev prometne nesreče.

Zdenko je bil alpinist, gorski reševalec in odbornik planinskega društva, predvsem pa prijatelj odkritega dobrega značaja, vedno nasmejan in dobre volje. Tiho in žalostno je stala številna planinska družina ob njegovem preranem grobu in se zatopila v glasove pesmi: Tam, kjer rododendron raste...

Najstarejši obiskovalec Uršlje gore, 85-letni Miha Krajevec s Holmeca. Še lani jo je zmagal brez sape.

Za oskrbo koče na gori imajo prevaljski planinci tovrnega »menija«. Lani na primer je napravil to pot 43-krat

DROBNE

Matičar: Ali ste poročeni?

Prijavljenec: Ne, podplutba, ki jo vidite na čelu, je od padca.

Natakar: Tu je vaša kava, posebna kava s Kube!

Gost: S Kube? Zaradi tega sem moral torej tako dolgo čakati nanjo.

Število nesreč po obratih

Nihče ne more prezreti, da so dosegli ravenski fužinarji v borbi proti nesrečam pri delu svoj uspeh, morda celo izreden uspeh. Že pet let zapovrstjo so Ravne najboljše med vsemi železarnami v državi.

Tudi v preteklem letu smo se še nekako izvlekli, a na primer štorski železarji so že tik za nami, v nekih mesecih pa so nas že posekali (pa nimajo pri njih nobenih takih izpodbudnih nagradnih razpisov).

Od srca privoščimo vsem ta pomembni napredek kulture dela, le tega ne moremo razumeti, da bi se morale Ravne poslabšati, kakor so se poslabšale lani.

V naslednji številki, ko bomo imeli rezultate tudi že iz drugih železarn, bomo o tem bliže razpravljali, danes bi objavili le poglobljen prikaz, kako so se v tem smislu dobro ali slabo odrezali posamezni obratni kolektivi.

Obrat	Število nesreč		Opomba
	1959	1960	
Jeklarna			
— livarna	25 + 4	24 + 2	izboljšali
— topilnica	37 + 5	39 + 3	na istem
Kovačnica	33 + 2	38 + 4	poslabšali
Valjarna	23 + 5	32 + 2	poslabšali
Mehanična	27 + 1	42 + 5	poslabšali!
Vzmetarna	1	4	poslabšali
Strojni remont	5	8 + 2	poslabšali
Gradbeni remont	7	—	odlično
Elektro obrat	3	—	odlično
Termoenergetski	5	—	odlično
Promet	7	5	izboljšali
OTK	4 + 1	7 + 1	poslabšali
Špedicija	6	3	izboljšali
Skladiščna služba	1	1	na istem
Komunala	—	—	odlično!
Ostali stalež	1 + 2	—	odlično!
Skupaj	184 + 20 = 204	203 + 19 = 222	poslabšali

Označba s + so nezgode izven tovarne (na poti na delo in z dela).

Ker je sumarno tudi stalež nekoliko narastel, se pogostost v bistvu ni toliko spremenila, vendar bi se lahko znatno znižala, če bi obratni kolektivi oziroma posamezniki bolj pazili.

Število nesreč pri delu je v letu 1960 po nepotrebnem narastlo. Povečajmo paznjo in varnostno zavest, da bo prihranjena nesreča in škoda in da bo rezultat leto osorej boljši.

Sisak je nastopal

Naše železarne, o katerih strokovni skupnosti smo več napisali v prejšnji številki našega lista, imajo lepo navado tudi siceršnjega sodelovanja. Vsako zimo so izmenično take skupne smučarske prireditve, pa še namizni tenis so vključili in menda celo kegljače. Poleg teh že kar rednih prireditev železarskih skupnosti pa se zadnja leta obiskujemo tudi z drugimi nastopi.

Prejšnje leto je bila v Sisku naša Svoboda z več družinami (igralci, pevski zbor, folklor) in so v Sisku rekli, da je bilo zelo lepo. Za državni praznik lanskega novembra so vrnili obisk oziroma nastop sodelavci Železarne Sisak. Nastopili so mešani pevski zbor, moški pevski zbor, zbor mandolin — posebej in s pevci ter folklor.

Videli in čuli smo lepe reči, najlepše med njimi menda v solospelih — pisanih in otožnih, da so nam balalajke še dolgo zvene. Nastopali so člani Delavsko

prosvetnega društva »Vujo Banjanin«, ki lepša delovni dan sisaških železarjev.

Šestkrat do solz

Za konec leta je domača gledališka družina uprizorila Držičevo absolutno komedijo »Tripče de Utolče« v režiji Zofke Volčanškove. Kaj in kako so s tem napravili, pove najbolj, da so imeli šestkrat zaporedoma polno hišo, marsikdo pa je še potem ponavljal in gledal po trgu »fenestre«.

Vsi od kraja so bili odlični oziroma zadosti »smešni« in vsem smo hvaležni za voljo in trud. Na trgu sem takrat srečal Ferkovo in jo naprosil, da bi posameznike pobliže »obrala«. Morda le bo kaj, za sedaj pa: hvala! pa še nastopite, ko imate talente, v priznanju in hvaležnosti je plačilo, ki je več vredno od stotaka.

— Sanjalo se mi je, da si mi dal pet tisoč dinarjev.

— No, lepo, lepo — kar obrži jih.

Inž. Mitja Šipek:

TEHNOLOŠKI PROCES V ČRNI METALURGIJI

(Referat na seminarju iz medicine dela — zato s posebnim poudarkom »črnine«)

Področje črne metalurgije je dokaj široko, saj zajema vse procese od priprave in sortiranja rude za izdelavo surovega železa, pa vse do končne obdelave jekla. Procesi, ki se odvijajo, so kemične in mehanske narave. Tako imamo skoro v vseh procesih redukcije železovih rud v metal prisoten ogljik C kot reducent, a produkti železne substance so žlindre in plini, v veliki meri sestave: $\text{CO} + \text{H}_2 + \text{CO}_2$. Tudi pri čiščenju železa igrata glavno vlogo C in O_2 z istimi produkti. Drugih kemičnih reakcij praktično ne srečamo v vsem procesu izdelave železa in jekla, dasiravno so mnogoštevilni, vendar ni nobeden od teh tako obsežno zastopan in karakterističen, n. pr. procesi luženja jekla v kislinah, kemični procesi pri površinski obdelavi jekla itd.

Večina kemičnih procesov poteka v talini, skratka pri povišanih temperaturah med 600 in 1800°C , prav tako potekajo procesi vroče predelave jekel kot valjanje, kovanje, gnetenje med 900 in 1200°C , procesi termične obdelave jekel pa med 600 in 1300°C . Mehanski element je izražen vsepovsod, saj imamo vedno opravka s snovmi velike specifične teže in ogromnimi količinami. Sile, potrebne za deformacijo kovine, so velike, ročno delo ne pride v poštev, strojno posluževanje je edino mogoče, kot pogonska energija pa je za sedaj še izključno električna energija.

Tako smo izluščili tri bistvene elemente, ki spremljajo metalurško proizvodnjo — ti so:

1. Kemične reakcije s spremstvom CO , CO_2 .
2. Visoke temperature med 600 — 1800°C .
3. Mehanska obdelava, ki vključuje v sebi še električne parametre, termoenergetske parametre, čiste mehanske parametre, akustične, infra in ultraakustične efekte, kot zvok, tresenje, ropot.

Kot četrti važni element moremo šteti še psihološki element zaradi kampanjskega dela, n. pr. visoka peč dela neprekinjeno več let, jeklarska peč dela neprekinjeno

več mesecev. Nadaljnji važen vpliv je vpliv okolice — vedno delo v vročini, v zadostni ogroženosti itd.

Proces pridobivanja surovega železa

Tehnološki proces pridobivanja surovega železa prične pri rudi. Železova ruda, po večini v obliki železovega oksida Fe_2O_3 , Fe_3O_4 , ali karbonata, se pripravi za proces redukcije. Le čisto določena velikost kosov rude je tehnično uporabna, zato je treba tako zrnovitost oddvojiti ali jo umetno ustvariti. Redukcija rude v metal poteka izključno preko oksida s pomočjo ogljika v obliki koksa v plavžu — visoki peči. Visoka peč je pokončen, v sredini nekoliko nabrekel valj, ki se proti sedlu zopet oži. Spodnji del nad temelji ima obliko lonca iz grafitnih opek, nad njim je v krogu vrsta pihalic, od koder dovajamo v plavž predgret zrak. Iznad tega dela, kjer se ruda reducira in topi, se plavž zožuje v zapiralni mehanizem, ki služi za dovajanje zasipa (ruda z dodatki, koks kot reducent in gorivo) in pa za odvod plavžnega plina, ki v veliki meri vsebuje CO . Ta plin je delno uporabljen kot dodatna kurjava za predgrevanje zraka.

Zasip v plavžu je sledeč: na plast goriva, to je koksa, je naložena plast rude in dodatkov za tvorbo žlindre, n. pr. CaCO_3 itd.

S pomočjo predgretega zraka, ki že nosi del toplotne energije s seboj, poraste v zoni izgorevanja temperatura nad 1500°C .

Redukcija rude prične že v gornjih zonah, tako da koks zgoreva v kontaktu z vročim zrakom (540°C) v CO_2 , pa se takoj reducira zaradi prisotnosti C v CO , ki nastopa kot reducent v plinski fazi ter postopoma reducira okside v nižje in končno v metal.

Redukcija prične že pri 250°C in se konča pri ca. 700°C . Kot produkt reakcije so taljeno surovo železo, žlindra in plavžni plin. Surovo železo pri temperaturi ca. 1300°C odlijemo v peščene kalupe, žlin-

dra, ki plava na površini kopeli, se odvoji in ohladi ter uporabi za gradbene materiale. Plavžni plin se odvaža v kurišče preko izmenjalcev toplote (rekuperatorji) za predgrevanje vpihanega zraka in delno za druge namene.

V odvisnosti od sestave vložka in goriva ter dodatkov, izdelujemo **belo surovo** in **sivo surovo** železo. Obe vrsti se razlikujeta samo po obliki vezanega ali prostega ogljika (Fe_3C , ali kot grafit) in se uporabljata belo za izdelavo jekla, sivo za izdelavo litnega železa.

Vložek za plavž je treba pripraviti

Taka predpriprava se vrši v **aglomeraciji**, kjer se ruda zmleta z dodatki goriva prepeče, tako izžene del žvepla v obliki SO_2 , karbonati preidejo v okside, prah se skepi (sintra) in primerne velikosti se odsejejo na sitih. Ta postopek spremlja vedno velika količina plinov SO_2 , H_2S , CO , CO_2 , As hlapi, ogromna količina prahu železovega oksida in delno prahu apna. Za delno rešenje tega problema se postavljajo močni ekshaustorji in čistilci plinov, bilo suhi, mokri ali električni.

Koks se pridobiva s pečenjem mešanice mastnih premogov

pri ca. 1200 — 1400°C . Pri tem nastajata metalurški koks in koksni plin, ki ima mnogo CO , H_2 , CH_4 , delno SO_2 , H_2S , N_2 in je visokokalorično gorivo. Važni so še stranski produkti kot NH_3 in vrsta ogljikovih hidratov, ki služijo kot surovina za proizvodnjo umetnih mas in medikamentov.

Karakteristični spremljevalci koksarne so: koksni in premogovni prah, amonijak, CO , vodna para pri gašenju koksa in razmeroma visoke temperature v komorah.

Surovo železo je tehnično neuporabno, moramo ga predelati v jeklo ali lito železo

Surovo železo (grodelj) vsebuje 2 — 6% C, visok odstotek Mn, Si, delno škodljive primese S, P, As, Cu ali celo legirne elemente Cr, W, Mo, Ni, Co.

Surovo železo je krhko in trdo in se ne da obdelovati, pa mu moramo odstraniti nekatere elemente do uporabnih vsebnosti na ta način, da pustimo, da zgorejo — oksidirajo v kontaktu z O_2 ; O_2 dovajamo v obliki rude, kjer je vezan v oksidu ali pa v obliki plina O_2 , seveda v talini.

Tako odgori $\text{C} + \text{O}$ v CO , $\text{Si} + \text{O}_2$ v SiO_2 , $\text{Mn} + \text{O}$ v MnO .

Po načinu rafinacije metala ločimo sledeče postopke za izdelavo jekla:

1. Siemens-Martinov postopek,
2. Besemerjev postopek,
3. Thomasov postopek,
4. izdelava jekla v elektroobložni peči
5. LD, LDAC, Kaldo in Gräf postopek
6. pretaljevanje jekel v VF peči.

Izdelave sivega liva v kupolki in izdelave drugega — drugih vrst liva tu ne bo-

Kovači
Pungartnikove
fužine v Mežici
leta 1924

Med njimi je naš Franc Ferik z generatorjev, ki je že med jubilejno gardo železarjev. Pozneje je delal tudi pri rudniku na Holmecu, pa bomo kdaj zapisali kaj še o tem vrtanju po koroški zemlji.

OBVESTILO

To številko smo namenili in zaključili izredno — samo, da bi čimprej izšla, ker poročila o poslovanju podjetja ne kaže zastarati, prav tako pa zaradi pojasnjevalne besede o aktualnem problemu deljenega delovnega časa s prvega mesta.

Izpustili smo torej vrsto stvari, ki jih bomo vključili v naslednjo redno pripravljeno številko, le nekaj smo jih mogli pobrati sedaj. Prosimo pisce, da oprostijo, vse bo prišlo na vrsto.

mo obravnavali, kakor tudi nismo obravnavali drugih postopkov pridobivanja Fe metala, ki so danes v rabi direktno iz rude.

Siemens-Martinov postopek

Surovo železo z dodatki starega železa in drugih elementov CaO, CaCO₃ itd., ki so potrebni za tvorbo žlindre, se vloži v razgreto peč (1600° C), ki ima obliko kadi. Obzidana je z ognjeuporno opeko in ogrevana z generatorskim plinom, ki je nastal z nepopolnim zgorevanjem (uplinjenjem) premoga. Delno so peči kurjene z nafto, mazutom, dodatno še s katranom, premogovim prahom, koksom ali zemeljskim plinom itd.

Temperature, ki vladajo v peči, dosegajo 1700° C in se morejo doseči edino s predgrevanjem za zgorevanje potrebnega zraka v regenerativnih komorah. Kjer je le mogoče, se zalaga še tekoč grodelj, da se zmanjšajo kalorične izgube. Prva faza dela je topljenje vložka oziroma ogrevanje na ca. 1500° C. Metal pride v stik z zrakom, ki ga vpihajo, v glavnem pa s kisikom, ki ga vsebuje ruda kot dodatek, ali pa kisik direktno vpihajo v kopel pod pritiskom. Tako hitro odgorevajo odvišni elementi in kot oksidi Mn, Si itd. gredo v žlindro na površino kopeli, C odgori v CO in CO₂. Jeklu sedaj dodamo še legurne elemente, ga odlijemo v obzidano posodo — livno ponovco in končno v ingote ali pa v peščene kalupe kot jekleno litino. Delno se jeklo odliva kontinuirno na livnih napravah (Strangguss) v gredice, ki so takoj sposobne za nadaljnjo vročo predelavo. Tipični spremljevalci SM postopka so: visoka vročina, močna svetloba, plinska atmosfera, ki vsebuje CO, CO₂, SO₂, H₂S, velike količine katrana, brizganje raztaljenega metala in žlindre — eksplozije bilo vložka (n. pr. prezrte granate), bilo pokalnega plina in pare pri dotiku vročega metala z vodo, možnost opeklin na predgretih orodjih in dodatkih, velik riziko nasploh.

Čiščenje surovega železa se more izvesti direktno z vpihovanjem komprimiranega zraka v raztaljeno kovino. Tak je postopek po Besemerju in Thomasu. Vroča kovina se odlije iz plavža (preko mešalca) v obzidano posodo oblike hruške. Dno hruške ima vrsto odprtih, skozi katere pritiskamo zrak pod pritiskom. Curek kovine se meša z zrakom (O₂) in odvišni elementi odgorijo v zelo kratkem času (20 min.) narkar se šarža odlije. Kot gorivo pri tem postopku služi Si, ki pri zgorevanju daje

eksotermno reakcijo in greje kopel. Žal v kisli peči ni mogoče reducirati žvepla, ki je jako škodljiva primes, pa se moramo tega postopka poslužiti le pri grodlju z zelo nizko vsebnostjo S in visoko vsebnostjo Si.

Drugi tak postopek, le da je proces bazičen, je Thomasov postopek. Vložek za ta postopek mora imeti visok odstotek P, ki služi kot gorivo.

Podobni so postopki pridobivanja jekla z vpihovanjem čistega kisika v kopel, mesto zraka. Ta način ima očitne prednosti in se danes mnogo uporablja (LD, LDAC, Kaldo, Graf).

Tipični spremljevalci procesa v hruški so:

ogromna količina prahu — oksidov vseh vrst, visoke temperature pri pihanju, močna svetloba plamena, katerega moramo opazovati, da bi mogli zasledovati proces. Tak obrati morajo nujno imeti čistilce za pline.

Visoka vsebnost S v generatorskem plinu čestokrat škoduje kvaliteti jekla, pa se že dolgo časa jeklo, posebno plemenito, izdeluje v elektro-pečeh.

V črni metalurgiji poznamo v glavnem dva tipa elektro-peči, in to:

1. obložna peč,
2. visokofrekvenčna peč.

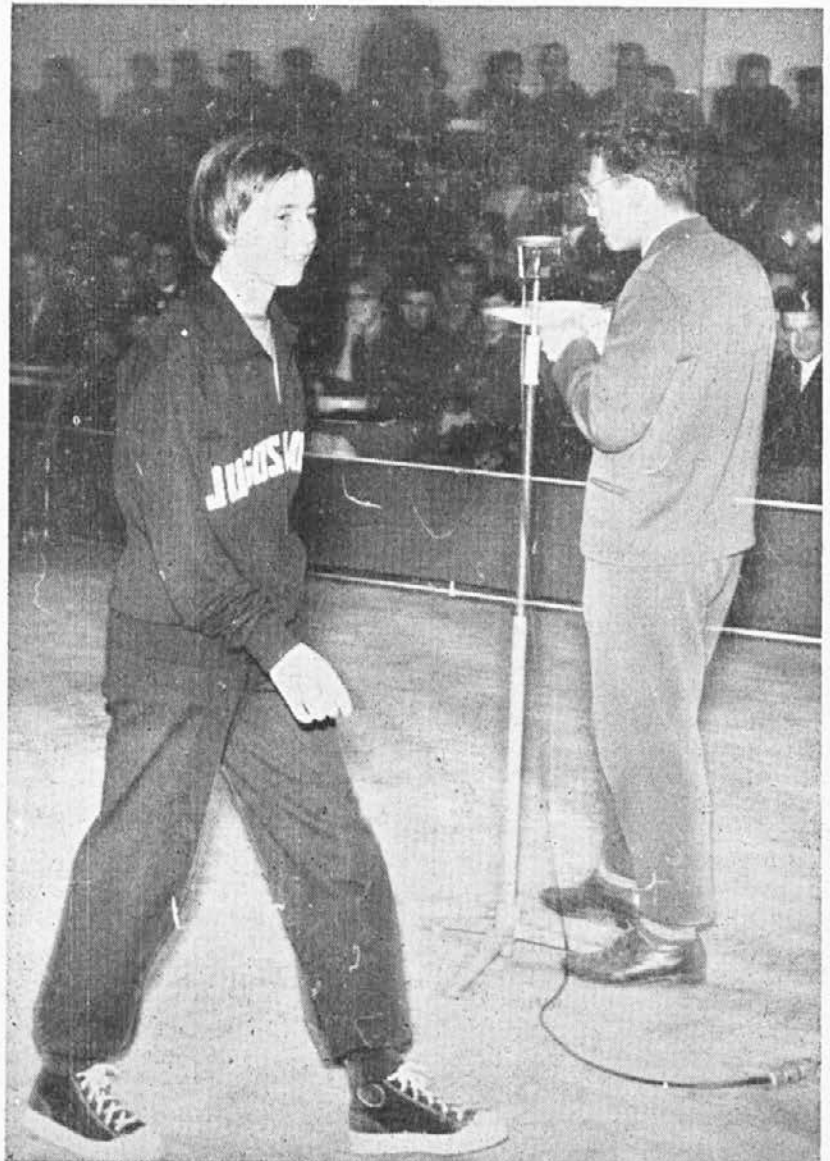
Obložna peč je korito, kamor založimo vložek za izdelavo jekla, energijo za top-

ljenje pa dovajamo s pomočjo grafitnih in ogljenih elektrod, ki v kontaktu s kovino vložka tvorijo električni lok, ki ogreva vložek. Dotok in obtok zraka je tu minimalen, pa smo vezani na kemične reakcije onih dodatkov, ki jih vložimo v peč, onečiščenje kopeli ni možno, saj odpade škodljivi vpliv S v plinu. Proces v elektro-peči moremo bolje obvladati, ker so agregati manjši, imamo boljšo možnost reguliranja dovoda energije in ga moremo popolnoma prekiniti. Medtem ko so kapacitete SM peči od nekaj ton pa do 400 ton na en vložek, se grade elektroobložne peči do ca. 200 ton.

Ves ostali postopek izdelave jekla na elektroobložni peči je isto kot pri SM peči, tudi pojavi, ki jih spremljajo, so isti z razliko, da je plinska obremenitev manjša, nevarna pa je izredno močna svetloba električnega loka ter nevarnost poškodbe zaradi električnega sunka preko kopeli, saj so med elektrodami napetosti ca. 180 do 300 V.

Visokofrekvenčna peč se bistveno razlikuje od ostalih tipov električnih peči, saj nastaja toplota v vložku samem zaradi induciranih tokov v vložku, ki služi kot jedro transformatorja.

Lonec nosi na zunanji strani z vodo hlajeno primarno tuljavo, skozi katero teče izmenični tok frekvence 500 do 5000 Hz, sekundar pa je vložek. Zaradi slabe pre-

Naša zmagovalka v namiznem tenisu

17-letna mladinka Ivanka Petračeva prvič v reprezentanci Jugoslavije. Januarja je nastopala že v Londonu.

vodnosti žilindre se ona ne ogreva in ostane hladna, zaradi tega se v žilindri ne morejo odvijati kemične reakcije, kot je to slučaj pri SM in elektroobložni peči, pa nam VF peč služi le kot agregat za pretaljevanje čistega vložka. Delo pri VF peči je bistveno lažje, saj odpade plinska atmosfera, odpade svetlobni efekt, vročina je na zunanaj minimalna, možnost poškodb mnogo manjša, povečan pa je vpliv akustične obremenitve zaradi vibracij osnovne frekvence napajalnega generatorja.

Jeklo se iz vseh naštetih agregatov vliva v ingote, in to v litoželezne kalupe. Litje se izvede posamično od zgoraj ali pa komunicirano po kanalih iz ognjeodporne opeke. Česti spremljevalci ulivanja so eksplozije ob dotiku metala z vlažno opeko ali vodo, precejšnje razvijanje plina na stenah kalupa, ki je premazan z lakom, brizganje metala iz kalupa ali pa prodor metala iz kanalov, brizganje kovine kadar se pokvari zapiralni mehanizem, možnost opeklina vseh vrst itd.

Kovina, ki je namenjena za odlivanje v peščene kalupe, se prenese na mesto za odlivanje. Tam se odlije v sklopljene kalupe, ohladi, izprazni, očisti, odlivek obdelava, kontrolira in odpremi.

Delo v livarni je poleg zahtevnosti stroke obdano še z drugimi nevšečnostmi. Ako se odliva v neposušene (zelene) kalupe, more priti do eksplozije pokalnega plina ali pare, kalup se more odpreti in jeklo plane iz razpoke. Pri izdelavi kalupov se pojavlja gotova količina kremenčevega prahu, kakor tudi pri praznjenju kalupov, ko se je odlivek že ohladil.

Ingoti se odpremijo bilo na skladišče, ali pa se vroči (800°) založijo v predgreto peč za kovanje ali prevaljanje.

Kovačnica — razpolaga s plinsko ogrevnimi pečmi, kjer se vložek (ingoti) ogrejejo na 1000—1200° C in nato kujejo pod parnimi ali pnevmatskimi kladivi, ali pa pod hidravlično stiskalnico 600 do 5000 ton (za jugoslovanske razmere). Kovanje moramo vršiti najnižje do 900° C, potem pa se mora kovina ponovno ogreti, da bi obdržala sposobnost plastične deformacije. Običajno se mora izdelek pred dokončanjem še očistiti napak, ki so se pokazale na površini. Čiščenje se izvaja s pnevmatskimi sekači, brusilnimi koluti ali s plamenskimi odžigom tako, da kovino s plin-skim gorilcem ogrejemo na temperaturo tališča, potem pa z močnim curkom kisika pospešujemo odgorevanje kovine vse do tleja, da je napaka odstranjena.

Glavni spremljevalci procesa v kovačnici so: visoka vročina, plinska atmosfera, močni pretresi in udarci, težko ročno delo, odletavanje razgretih kosov kovine, možnost opeklina vseh vrst, nevarnost eksplozije brusilnega koluta in velika količina kovinskega prahu pri brušenju, kakor tudi prah od delcev koluta, močna svetloba v peči in predvsem pri odžiganju kovine pri čiščenju (flemanje).

Valjarna — je v glavnem opremljena s podobnimi ogrevalnimi agregati, vendar z bistveno razliko, da je po možnosti transport v peč in iz peči popolnoma avtomatiziran, tudi transport vložka od prvega valja pa do končnega profila je avtomatiziran. To pa je mogoče le pri proizvodnji masovnih jekel, ne pa pri proizvodnji specialnih jekel, kjer vedno ostane del roč-

nega dela. Pri avtomatiziranih valjarnah izvajamo posluževanje izključno preko komandnih pultov, brez udejstvovanja ljudi na progi. Taka valjarna daje zelo visoko produkcijo, medtem ko dajejo valjarne za valjanje specialnih jekel večkrat nižjo produkcijo.

Spremljevalci v avtomatiziranih valjarnah so edinole pogoji dela pri remontu proge ali peči, medtem ko terja nemehanizirana valjarna (stara na Ravnah) ogromno napora pri transportu vložka iz peči do proge, nastopa velika nevarnost opeklina ali poškodb zaradi hitrih premikov profilov, ki tečejo iz proge, težko delo v vročini in plinska atmosfera. Pri izdelavi specialnih jekel se morajo profili vmes lužiti v HCl, da bi se odkrile eventualne razpoke. Delo v lužilnici terja mnogo previdnosti zaradi jedkih kislin. Čiščenje gre-dic (polproduktov) in profilov pa nosi s seboj podobno problematiko kot čiščenje kovanih izdelkov, le da so komadi manjše teže, zato pa so bolj številni.

(Dalje prihodnjič.)

VOJAKOVO VOŠČILO

Uredništvu »Koroškega fužinarja«

Čeprav sem šele za kratko dobo odsoten iz vašega kolektiva, od pogleda na Uršljo goro in Peco pa na plemenito železarno, sem kar nekako požiral poglede s slik domačega kraja, ko sem prejel vaš list.

Čeprav odsoten iz kolektiva, sem v mislih vedno med vami. Z veseljem zasledujem uspehe kolektiva. Zadovoljen sem, da sem član skupnosti, ki vlaga vse moči za izboljšanje življenjske ravni delavca.

Najlepše se zahvaljujem vodstvu podjetja za pozornost do nas vojakov. Ni redek primer med tovariši iz drugih podjetij, da se morajo boriti celo za zaslužni prejemek.

Sodelavcem celotnega kolektiva in koroškimi dekletom kakor tudi »Fužinarju« želim v novem letu še več uspehov in vse skupaj pristrčno pozdravljam.

Sodelavec-vojak

Učitelj: — Kako uživa mravlja hrano?
Učenec: — Prav tako kakor slon, samo manj.

Učenec: — Ali je človek lahko kaznovan tudi za stvar, ki je ni naredil?

Učitelj: — Nikakor ne!
Učenec: — No, potem pa dobro, jaz namreč nisem naredil domače naloge.

— Torej, priznate, da ste tožitelja udarili s stolom po glavi. Povejte, kako ste to naredili?

— Vidite, tovariš sodnik, sedel je takole pred menoj, kakor sedaj vi — no, dajte mi hitro stol...

— Kako da si še ob enajstih v oštariji, ko pa praviš, da dopoldne...

— Res, navadno pred poldnevom ne pijem, a nekje na svetu mora zdajle že biti poldne.

— Očka, daj mi kovača!
— Ali nisi že nekoliko prevelik, da prosjačiš za kovača?

— Saj res, očka, daj mi pet sto dinarjev!

Največja laž

A: — Tekmujva, kateri bo povedal največjo laž. Lani sem bil na severnem tečaju in videl slone, žirafe, opice...

B: — Sinoči sem bil v restavraciji, naročil zrezek in dobil nož, ki je imenitno rezal...

A: — Si že zmagal, se vdam.

NOVI UPRAVNI ODBOR DPD SVOBODE

Zadnjič smo končali poročilo o delu naše Svobode že kar z zaključki prejšnjega predsednika in je izostala lista nove izvolitve. Medtem se je novi upravni odbor po daljši muji tudi formiral, in sicer:

predsednik: Jože Delalut, železarna,
podpredsednik: prof. Jože Lep, gimnazija,
podpredsednik: Franc Mlakar, železarna,
tajnik: Marija Hriberšek, gospodinja,
blagajnik: Ivan Čivnik, železarna;
odborniki:

Ferk Lea, osemletna,
prof. Sušnik Tone, železarna,
inž. Šipek Mitja, železarna;
za sekcije:

Arnold Pavel — godbena, železarna,
inž. Borštnar Jože — dramska, železarna,
Čepin Dani — zabavna, Ob LO,
Mačič Teodor — pevska, železarna,
Mlakar Franc — tamburaška, železarna,
Mlakar Ivan — folklor, železarna.

V naprej se vsem zahvalimo za dobro voljo, za pripravljenost, za trud in požrtvovalnost na čelu za vse nas tako potrebne kulturno-prosvetne in razvedrilne dejavnosti.

NAPEV JE TU

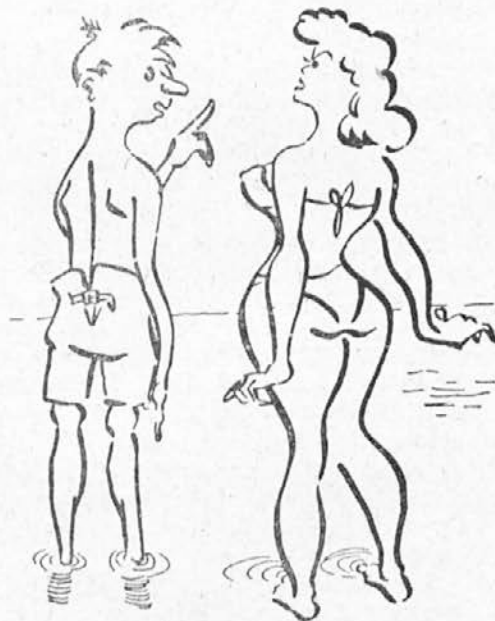
Na vabilo v prejšnji številki, da se oglasi kdo, ki se ve za »vizo« črnjanske himne, smo dobili še dva prijazna odziva. Poznavalec vsega takega, Martin Lavre, sedaj v Ribnici na Pohorju, je poslal napev notno do vseh potankosti. Črnjanka Sančlova pa je zapisala k prvi še celo vrsto kitic, da dobre volje ne bi prehitro zmanjkalo.

Profesorju Kramolcu smo torej ustregli prej, kot si je nadejal.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Vsem, ki so se spomnili oziroma oglasili za 10-letnico našega skromnega lističa, se za tople besede lepo zahvalimo. Veseli nas predvsem omemba in poročilih za praznik delavskega samoupravljanja naše fužinarske skupnosti, kakor tudi drobne besedne in zapisane pozornosti posameznikov. Inženir je vmes, delavska družina, študent, pa burni paver, profesor, dijak, upokojenec, novinar, zamejski Slovenec in še naš izseljenski forum. Hvala!

Da bi bilo čim več naprednega, pa vmes še kaj domačega vrednega je naša dolžnost in naša želja. Samo skupnost fužine, komune, dežele lahko to da in tako vabilo naprej velja.

Veste, draga Veronika, ze'lo mi ugajate zaradi vaše bogate duševnosti

Redakcija te številke je bila zaključena 17. januarja 1961.

Izdaja: upravni odbor Železarne Ravne — Urejuje uredniški odbor — Tiska: Mariborska tiskarna v Mar. boru — Odgovorni urednik: Avgust Kuhar